

TANULMÁNYOK

R. VÁRKONYI ÁGNES

ESÉLYEK ÉS ALTERNATÍVÁK A SZATMÁRI BÉKETÁRGYALÁSON 1710–1711*

A szatmári békét a mohácsi vész és a trianoni katasztrófa nagyságrendjéhez csaknem hasonló jelentőségű eseménynek jellemezte Szekfű Gyula a *Magyar Történet* lapjain.¹ Lét-rejítte több mint egy évszázad óta foglalkoztatja behatóan a történettudományt és a közvéleményt. Jelentős magyar, valamint külföldi művek és termékeny szakmai viták különböző megközelítésből helyezték jobb megvilágításba, s tárták fel megoldásra váró területeit.² Ma is nyitott kérdés azonban, hogy milyen alternatívái voltak a szabadságharcot befejező békének. Volt-e rá esély, hogy Rákóczi kössön békét, és társaival együtt ne rekesszék ki őt abból, hogy ne legyenek bujdosók, ne minősítse őket hazaárulónak az országgyűlés, ne cseréljen gazdát több millió hold földbirtok, és ne lelki emigrációba húzódva, kettészakított történeti tudatban éljen 1711 után az ország. Választ keresve e súlyos, elméleti átgondolásokat és a források beható elemzését egyaránt megkívánó kérdésre, a szatmári békefolyamat egyik döntő fontosságú eseményén, a vajai tanácskozáson tekintünk át.

---

* Tanulmányom a Hadtörténeti Intézetben 2011. november 3-án „Az újrakezdés esélye” címmel rendezett konferencián elhangzott előadás kibővített változata, részlet a szatmári béke történetét feldolgozó nagyobb munkából, amely az OTKA NK 81948. számú támogatásával készül.

¹ Szekfű Gyula: A XVII. század. In: *Hóman Bálint–Szekfű Gyula: Magyar történet*. IV. k. Budapest, 1935. 317. o.

² A 2004-ig megjelent művek teljes bibliográfiáját lásd A Rákóczi-szabadságharc. (Szerk. R. Várkonyi Ágnes, Kis Domokos.) Budapest, 2004. (Nemzet és emlékezet) Közülük a legfontosabbak: Szalay László: II. Rákóczi Ferenc bujdosása. I–II. Pest, 1864.; Horváth Mihály: Magyarország történelme. Hatodik kötet. Pest, 1872. 568–658. o.; Lukinich Imre: A szatmári békekötés története. In: *Lukinich Imre: A szatmári béke története és okirattára*. Budapest, 1925. 3–212. o. A Vaján, 1976-ban megrendezett emlékkonferenciára máig lezáratlan vitája már kitért a hagyományos keretektől: A Rákóczi-szabadságharc vitás kérdései. Tudományos ülés 1976. január 29–30. (Szerk. Molnár Máttyás.) Vaja–Nyíregyháza, 1976. (Esze Tamás, Balogh István, Gazdag István, R. Várkonyi Ágnes, Benda Kálmán, Köpeczi Béla, Heckenast Gusztáv, Bánkúti Imre, Nagy József Zsigmond, Dénes Iván Zoltán tanulmányaival.) R. Várkonyi Ágnes: „Ad pacem universalem”. (A szatmári béke nemzetközi előzményeiről.) *Századok*, 114. (1980) 165–200. o.; Bánkúti Imre: A szatmári béke. Budapest, 1981. (Sorsdöntő történelmi napok 6.); Kovács Ágnes: Károlyi Sándor. Budapest, 1986.; Czigány István: Egy kiadatlan akadémikusi székfoglaló. Szekfű Gyula a szatmári békéről. *Hadtörténelmi Közlemények*, 103. (1990) 3. sz. 140–149. o.; „...Kedves hazám boldogulása munkáját kezébe adom...” Történészek a szatmári békéről. A Szatmárnémetiben 2001. április 27-én megrendezett történészkonferencián elhangzott előadások szerkesztett változatai. (Szerk. Takács Péter.) Nyíregyháza, 2003. (Köpeczi Béla, R. Várkonyi Ágnes, Kovács Ágnes, Magyar András, Kovács Zoltán, Zachar József, Ulrich Attila, Német János, Kónya Péter, Fehér János, Ciobotea Dinica, Takács Péter, Tamás Edit, Mandula Tibor tanulmányai.) *Kalmár János*: III. Károly és Magyarország 1711-ben. *Levéltári Szemle*, 1989. 4. sz. 44–49. o.; Köpeczi Béla: A bujdosó Rákóczi. Budapest, 1991.; *Uő*: Egy cselszövő diplomata. Klement János Mihály 1689–1720. Budapest, 2002.; *Gebei Sándor*: I. Péter cár és II. Rákóczi Ferenc fejedelem 1707. évi varsói szerződésének utóélete. In: II. Rákóczi Ferenc az államférfi. Tanulmányok a sárospataki országgyűlés 300. évfordulójára. (Szerk. Tamás Edit.) Sárospatak, 2008. 98–119. o.; *Mezey Barna*: „Öszve-szövetkezett Szövetségünknek kötele.” A jogalkotás alkotmányos keretei a Rákóczi-szabadságharcban. Budapest, 2009.

A Szabolcs vármegyei k is faluban, Vaján, Vay Ádám udvari főkapitány kastélyában II. Rákóczi Ferenc fejedelem és gróf Pálffy János tábornagy között lezajlott diskurzus alig kapott említést a szatmári békével foglalkozó művekben. A XIX. század óta uralkodó sztereotípiák: a végsőkig harcolni akaró, illúziókat kergető Rákóczi, vele szemben a reálpolitikus Károlyi és Pálffy képzetei elfedték a tanácskozás nemzetközi hátterét, a Vajára vezető utat, és homályban hagyták következményeit is. Targyszerű ismeretek közlésén kívül szeretném, ha a történeti folyamat alternatíváit is megvilágítaná előttünk a kor békekötési kultúrájának rendszerében, ismert és az eddig ismeretlen források alapján a vajai tanácskozás vázlatos rekonstrukciója.³

Európai érdek

1711. január 31-én, amikor II. Rákóczi Ferenc kíséretével megérkezett Vajára, hogy tárgyaljon Pálffy János gróffal, a magyarországi császári csapatok főparancsnokával, Francis Palmes, Anglia bécsi követe elemzését írt a magyarországi helyzetről, és tájékoztatta St. John Bolingbroke miniszterelnököt, hogy Raby berlini angol követ útján megkapta a magyarok békekötési feltételeit, és bemutatta azt néhány miniszternek.⁴ A magyarországi háború befejezését az angol politika nemcsak mint a spanyol örökösödési küzdelemben számba veendő fejleményt kísérte figyelemmel, hanem kezdeményezte, majd mindvégig segítette a béketárgyalásokat.

Rákóczi 1710. augusztus 19-én Szerencsről kiadott pátensében közölte, hogy bár eddigi kísérleteik a béketárgyalások megkezdésére megtörték a bécsi udvar szándékán, most angol, holland és orosz közvetítéssel megkezdik azokat.⁵ A döntést alaposan előké-

---

³ Az ismert forráskiadványok közül: *Fiedler, Jozef*: Aktenstücke zur Geschichte Franz Rákóczy's und seiner Verbindungen mit dem Auslande. II. (Fontes Rerum Austriacarum, II. Diplomataria, 17.) Wien, 1858.; *Pulay János*: A szatmári békekesség. In: Gróf Károlyi Sándor önéletírása és naplójegyzetei. (Kiad. Szalay László.) (Magyar Történelmi Emlékek IV–V. k.) Pest, 1865. II. k. 191–506. o. (Második kiadását sajtó alá rendezte, a bevezetőt írta, a jegyzeteket és mutatókat *Mészáros Kálmán* közreműködésével összeállította *Bánkúti Imre*. Budapest, 2007. Tanulmányunkban Szalay kiadását használjuk.) II. Rákóczi Ferenc fejedelem leveleskönyvei, levéltárának egykorú lajstromaival. 1703–1712. (Közli *Thaly Kálmán*.) Archivum Rákócziánium. (A továbbiakban: AR) I/I. Budapest, 1873.; Angol diplomatai iratok II. Rákóczi Ferenc korára. (Angol levéltárakból közli *Simonyi Ernő*.) AR II/II. Budapest, 1873.; *Lukinich Imre*: A szatmári béke okirattára. (A továbbiakban: *Lukinich*: Okirattár.) In: *Lukinich*: A szatmári béke története. i. m. 213–605. o.; II. Rákóczi Ferenc kiadatlan levelei Károlyi Sándorhoz 1708–1711. In: II. Rákóczi Ferenc felségárusulási perének története és okirattára. (Kiadja *Lukinich Imre*.) AR I/XII. Budapest, 1935. 316–584. o.; Dokumentumok a szatmári béke történetéhez. (Kiadja *Bánkúti Imre*.) Budapest, 1991. (A továbbiakban: *Bánkúti*: Dokumentumok.) Továbbá a MOL Rákóczi szabadságharc levéltára, a Károlyi család levéltára, az MTA Kézirattára, a bécsi National Bibliothek Handschriftensammlung, az Österreichische Staatsarchiv, Wien (a továbbiakban: ÖStA) Hungarica, a London Public Record Office anyagán kívül építettünk Károlyi Sándornak gróf Ebergényi Lászlóhoz írott leveleire. A mintegy 120 levélből 20 a szatmári béketárgyalások idején keletkezett, és most kerül először felhasználásra a szatmári békével foglalkozó tanulmányban. A levelezés lelőhelye: ÖStA Csáky levéltár. Ugyancsak meghatározók Pálffy János levelei gróf Csáky Imréhez. Uo.

⁴ Angol diplomatai iratok II. Rákóczi Ferenc korára. (Angol levéltárakból közli *Simonyi Ernő*.) AR II/III. Budapest, 1877. 477–479. o. Kovács Zoltán Anglia befolyását vizsgálva Rákóczi 1710–1711 közötti törekvései szempontjából, azt nem látja jelentősnek. Sokat levon értékes gondolatai súlyából, hogy a hagyományos megközelítésben, szűken a katonai segítség szempontjából vizsgálja a kérdést. *Kovács Zoltán*: Külpolitikai esélyek a Rákóczi szabadságharc utolsó éveiben. In: „...Kedves hazám boldogulása...” i. m. 45–55. o.

⁵ MOL G 19 A Rákóczi-szabadságharc lt. Fejedelmi Kancellária. 3. e. fol. 153.; OSZK Kt. Fol. Hung. 389. Fasc. 14. fol.42., másolatban MTAK Kt. Tört. Ivrét 48 187–190.; Zemplén vármegyei levéltár Fasc. 0219. No. 280.

szítették. Nyilvánvaló volt, hogy a Magyar Konföderáció alig 25 ezer főnyi, rosszul ellátott és hiányosan felfegyverzett katonasága nem mérkőzhet a Habsburg uralkodó Magyarországon és Erdélyben szétszórtan elhelyezett, összesen mintegy 50 ezer főnyi reguláris haderejével. A magyarországi háború kimenetele katonailag már Höchstädt-Blenheimnél, a franciák döntő vereségével eldőlt, s a kialakult törékeny egyensúlyi helyzet Trencsény alatt végleg felborult, a romhányi csatavesztés pedig bizonyossá tette, hogy már lengyel és svéd segédcsapatokkal sem tudják a gazdaságilag kimerült országban a Magyar Konföderáció területeit fenntartani.⁶ Hadászatiilag a háború elveszett. Viszont Rákóczi írásából és a Magyar Konföderáció vezérkarának véleményeiből egyértelmű, hogy a háború kezdetétől fogva a békét akarták megnyerni. Ez azt jelentette, hogy a békemegállapodással kívánták átmenteni a szabadságharc eredményeit. Tárgyalások kisebb-nagyobb megszakításokkal 1704-től folytak, s Anglia és Hollandia egyre inkább szorgalmazta, hogy a Magyar Konföderáció több igényét érvényesítve hallgassanak el a fegyverek a Duna tájon. Szövetségesük, a Habsburg Birodalom haderejéből 20-30 ezer főnyi katonaságot lekötött a magyarországi hadszíntér.⁷ A magyar protestánsokban hitestvéreiket tartották számon, s a császárnak nyújtott kölcsöneik fedezetéhez, a Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség rézbányáinak jövedelméhez is mihamarább szerettek volna hozzájutni az angol és a holland bankok.

A hágai (1710), majd a gertruydenbergi (1710) konferenciák⁸ jelezték, hogy Európa kimerült a hosszú háborúban, és megkezdte előkészületeit a békekötésre. Elérkezett az idő, amire Rákóczi Ferenc Bercsényi Miklós gróffal már a lengyelországi szervezkedés idején készült, majd a spanyol Habsburg hatalom örökségéért, valójában az európai hatalmi egyensúly megteremtéséért folyó küzdelemben kapcsolódó szabadságharc éveiben többször is megerősített, hogy a magyarországi háborút az univerzális békébe foglalva kívánják befejezni. Jelentős eredménynek, legutóbbi megfogalmazásban csodának is tekinthető,⁹ hogy a Magyar Konföderáció nyolc évig fenntartotta hatalmát a korabeli Európa legjelentősebb hadereje, a Habsburg Birodalom hadserege ellenében. Súlyos nehézségek között, de kitartottak a spanyol örökösödési háború lezárásának küszöbéig.

1709-től Rákóczi diplomáciája rendkívül intenzíven dolgozott azon, hogy a Magyar Konföderáció állami megállapodással, nemzetközi közvetítéssel és garanciával fejezhesse be a háborút. A gertruydenbergi konferencia idején az európai egyensúly és a török veszély hangsúlyozásával sikerült az addigiaknál még erőteljesebben Magyarországra és Erdélyre fordítani a tengeri hatalmak figyelmét, aminek eredményeként elérték, hogy az angol és a holland politika európai érdekek tekintete, hogy a spanyol örökösödési háborút lezáró általános rendezést a Habsburg–magyar békével kezdjék meg.

---

⁶ Kovács Ágnes: A szabadságharc gazdasági helyzete a szabadságharc második felében; *Magyar András: A Rákóczi-szabadságharc politikai és katonai problémái 1710–1711-ben.* Mindkettő: „...Kedves hazám boldogulása...” i. m. 27–45. o.

⁷ Szellemes megállapítás, hogy a béketárgyalások „1711. április végéig, a szatmári békeegyezségig tartottak”. *Czigány István: Háború a háborúban.* In: Az államiság megőrzése. Tanulmányok a Rákóczi-szabadságharcról. (Szerk. *Uő.*) Budapest, 2002. 153. o.

⁸ *R. Várkonyi: „Ad pacem universalem”.* i. m. és *The Treaties of the War of the Spanish Succession.* An Historical and Critical Dictionary. (Edited by *Linda Frey* and *Marsha Frey.*) Greenwood, 1991. 181–183. o.

⁹ Hermann Róbert elnöki megnyitója a Hadtörténeti Intézetben a szatmári béke 300. évfordulója alkalmából rendezett konferencián 2011. november 3-án.

Rákóczi Szerencsről augusztus 26-án és 30-án keltezett leveleiben jelentette be a holland rendeknek, Anna angol királynőnek és a porosz királynak, hogy békét kívánnak kötni, egyúttal kérte támogatásukat.¹⁰ Írásai tanúsítják, hogy ragaszkodott a korabeli európai békekötési szokásokhoz, és alaposan ismerte a magyar történeti előzményeket. A holland rendeket emlékeztette, hogy a magyarok s az ő elődei, az erdélyi fejedelmek annakidején támogatták szabadságtörekvéseiket a Habsburg uralommal szemben. S annyi dicsőséget nyerve Európa szabadságának fenntartásában, most ők, az Egyesült Tartományok nyújtsanak segítséget nekik. Különösen Anna angol királynőnek küldött terjedelmes, szép levelében fejezte ki Rákóczi a diplomácia bonyolult nyelvezetén, hogy milyen elvi és gyakorlati megfontolások alapján kíván békét kötni, kérve Anglia mediációját és garanciáját.

Úgy szólítja meg a Királyi Felséget, mint a leigázott népek támogatóját, akinek csapatai rengeteg véráldozatot hoztak, hogy megőrizték Európa szabadságát. Elvállalta, hogy siettesse a békét, mert Anglia bizonyára felismerte ügyük igazságát. Felidézi Rákóczi, hogy a Felséges Királynő eddig már elfogadta érdekükben a mediációt, és kéri biztosítsa, vagyis garantálja a továbbiakban is. Még kezükben a fegyver, de a császár miniszterei azt kívánják, hogy méltányos és elfogadható béke nélkül tegyék le azt, és fogadják el látatlanban, amit majd a pozsonyi országgyűlés határoz róluk. Nem kérnek sem katonai támogatást, sem azt, hogy – és ez nagyon lényeges – ügyük felkarolása miatt a súlyos háborút meghosszabbítsák. Azt óhajtják, hogy biztosítsa, ami törvényeik szerint megilleti őket. Utal a múltra, több évszázad sorscsapásaira, melyek régen leverték dicső nemzetét, és hivatkozik a jövőre, hogy részesülhessenek a Nagyságos Királynő boldog országában lobogó fáklya, a szabadság fényéből.¹¹

Anglia megértéssel fogadta Rákóczi szándékát. A királynő uralkodói átiratban kérte szövetségesét, I. József császárt, kezdjen tárgyalásokat a magyarokkal, hogy a közösen viselt háborút a közjót szolgáló békével fejezhessék be.¹² Lord Bolingbroke, a Whig kormányt váltó Tory kormány minisztere, aki erőteljesen szorgalmazza majd a spanyol örökösödési háborút lezáró utrechti békét is, 1710. szeptember 26-án utasította Palmes bécsi követét, hogy a királynő és a parlament szándékából kezdjék meg a közvetítést, mert Rákóczi fegyverszünetet akar kötni, s a neves diplomatát, Charles Peterborough lordot küldik mediátornak Bécsbe.¹³

I. József és kormánya 1709-től következetesen elzárkózott Rákóczi békekötési kezdeményezéseitől, és mindent elkövetett, hogy fegyveres erővel, a résztvevők birtokait és tisztségeit híveire átruházva, majd amnesztiával, mint az uralkodó és alattvalói belső ügyét zárják le a magyarországi háborút. Az 1710. szeptemberi döntések azonban egyértelműen kifejezik, hogy a Habsburg udvarban az angol politika hatására fordulat következett be.

¹⁰ Fiedler i. m. II. 122–128. o. Vö. R. *Várkonyi*: „Ad pacem universalem”. i. m.

¹¹ *Pray Georg*: Epistolae Procerum Regni Hungariae. Pars tertia. Posonii, 1806. 168. levél, 525–530. o. Az eredeti francia levelet Kisé Cseh Éva fordításában tanulmányunk függelékben közöljük.

¹² Anna angol királynő I. József császárnak és magyar királynak a békekötés megkezdése érdekében. Kensington, 1710. szept. 5. AR II/III. 456–458. o.

¹³ AR II/III. 460. o.; *Angyal Dávid*: Az erdélyi fejedelemség érintkezése Angliával. Budapest, 1902. 170. skk. o.; *Frey, Linda and Marsha*: The Treaties of the War of the Spanish Succession. i. m. 395–397. o.; *Fieldhouse, H. N.*: A Note on the Negotiation for the Peace of Utrecht. *American Historical Review*, 40. (1935) 274–278. o.

Kinevezték Karl Locher von Lindenheim grófot, a Savoyai Jenő herceg körül tömörülő csoport jelentős személyiségét, a Haditanács tagját a magyar ügyek referensének. Leváltották a magyarországi császári csapatok főparancsnokságáról Siegbert Heister grófot, s a Haditanács rendelkezése értelmében azonnal át kellett adnia a hadipénztárt, a hadi-irodát a törzssel az új főparancsnoknak, gróf Pálffy János tábornagynak.

Pálffy 1710. szeptember 27-én keltezett haditanácsi leiratban kapta meg a magyarországi császári csapatok főparancsnoki kinevezését. A kormányzat elszántságát a háború mielőbbi lezárására egyértelműen kifejezte, hogy célzatosan magyar tábornagy és horvát bán, a Magyar Királyság harmadik rendi főméltósága személyét emelték kulcspozícióba. I. József császár szóban a következőkkel utasította főparancsnokát, Pálffy Jánost: „magyarként tegyen megbékélési kísérletet.”¹⁴ Károlyi Sándor generálist és szenátort pedig – amint a *Memoires* lapjain írja – Rákóczi bízta meg, hogy lépjen összekötetésbe az új császári főparancsnokkal, írjon levelet a kapcsolat felvételére Pálffynak.

Pulay János, a főparancsnok titkára később a szatmári békességről úgy állította össze dokumentumait, mintha a megállapodás kizárólag Pálffy János és Károlyi Sándor közös magánakciója lett volna.¹⁵ Logikai rendjéből azonban kilép, amikor megállapítja, hogy a tárgyalásokat Rákóczi kezdte: „Fejedelem Rákóczi Ferencnek [...] a megbékélésre igaz kedve volt”, kivált amint Pálffy kinevezéséről értesült, és „gróf Károlyi Sándor uramnak [...] meghagyta volt, menne személye szerint [...] commandírozó főgenerális Pálffy János uramhoz s bővebben beszélgetne parolára öxcelelnciájával.”¹⁶ „Parolára” beszélgetni nem más, mint a kapcsolatfelvétel, a békesség traktájához vezető első lépés.

Rákóczi, az angol politika és a Casa Austriaca 1710 szeptemberében tehát egybehangzó megállapításra jutott, miszerint be kell fejezni a háborút. Ezzel elindult a békekötés hosszú folyamata, kialakult állomásaival. A kor béketárgyalásainak ugyanis megvolt a kialakult forgatókönyve, koreográfiája, struktúrája. A hosszú háborúkat lezáró békefolyamatot elméletben és gyakorlatban is meghatározott szokásrend szabályozta. Hugo Grotius az antik szerzők seregét vonultatja fel, hogy a néhány órás vagy napos fegyvernyugvástól a rövidebb-hosszabb fegyverszünetig a megegyezési folyamat traktárhoz, tárgyaláshoz vezető szabályait megállapítsa. Az első: a kapcsolatfelvétel parolára, vagyis az álláspontok kölcsönös megismerése, kitapogatása valamilyen, rendszerint a bizalmat jelző fogolycsere ürügyével. Ezután következik a fegyvernyugvás és a fegyverszünet. Majd megkezdik a traktát, vagyis a konkrét tárgyalást. Eszerint a vajai tanácskozás nem egyéni ötletként jött létre, hanem szabályos folyamatba illeszthető program volt.

---

¹⁴ Lukinich: A szatmári béke története. i. m. 12–13. o. Új bécsi levéltári kutatások alapján: Zachar József: A szatmári béke bécsi szorgalmazója, gróf Pálffy János tábornagy. In: „... Kedves hazám boldogulása...” i. m. 203. o.

¹⁵ Pulay munkájának hitelességét több történész vitatta, mások becsületes munkának tekintették. „Sugalmazott, helyenként hiányos és színező munka” – írta róla Kosáry. Kosáry Domokos: Bevezetés a magyar történelem forrásaiba és irodalmába. Budapest, 1951. 470. o. A magyar történetírásban Pulay művének megtevesztő hatását A szatmári béke a magyar történetírásban című, Vaján, 2011-ben elhangzott előadásomban fejtettem ki. Megjelenés alatt.

¹⁶ Pulay: A szatmári békesség. i. m. 197. o. Bánkúti szerint Pulay megjegyzése 1706-ra vonatkozik. Pulay 2007. 51. o., 1. jegyzet. Ennek egyértelműen ellentmond, hogy Pulay az állítást Pálffy kinevezéséhez köti, továbbá, hogy a béketárgyalást Rákóczi kezdeményezte.

Kapcsolat

A Casa Austriaca felfogása a „megbékélésről” merőben különbözött attól, ahogy a Magyar Konföderáció fejedelme kívánta megvalósítani az ország nyugalját. I. József császár amnesztiával, egyénileg megkegyelmezve a „kurucság”, a „pártosok”, a „fegyverviselők” seregének, Rákóczi, Bercsényi, Károlyi híveinek, próbálta visszatéríteni a király hűségére az országot. Bécsben vitathatatlan katonai sikereik biztonságával számítottak rá, hogy a háborút egyénileg adományozott amnesztiával hamarosan befejezik.

Ezzel szemben Rákóczi állami intézményükkel, a Konföderációval, a nemzet közösségével kívánta, hogy békét kössenek, mert csak így tartotta átmenthetőnek a szabadságharc vívmányait, az állami önrendelkezést, a vallásszabadságot, a katonaságot, a közhatalmi jobbagyvédelmet. Csak a Konföderáció nevében tárgyalva számíthattak külső hatalmak mediációjára és garanciájára. Közvetítés és garancia nem számított különleges igénynek, jelentős magyar hagyományokra építhetett. 1706-ban I. József elfogadta Anglia és Hollandia közvetítését, és elismerte a fegyvert fogott Magyarország intézményes közösségét. Ragaszkodott az intézményes békéhez a Konföderáció Szenatusa, katonai vezérkara és a hadsereg egy része is. Sőt, az uralkodó által összehívott 1708. évi pozsonyi rendi országgyűlés ugyancsak bevette a királynak címzett előterjesztésébe.

A külső hatalmak közvetítésével megkötött és garanciákkal biztosított béke Európában a háború lezárásának általános, elméletileg megkövetelt, a gyakorlatban érvényesített eljárása volt.¹⁷ A világ csak a XIX., majd főleg a XX. században tért át a szankcionális békeeljárásra, az úgynevezett békediktátumokra. A vesztfáliai békével legalizált módszerrel a veszteseket sem akarták megbüntetni, hanem életlehetőségük maximális biztosításával vélték, hogy az újabb háborúkat elkerülhetik.

A békekötés előtt természetesen a szembenálló felek igyekeztek minél nagyobb területet nyerni, hogy a lehető legkedvezőbb pozícióból tárgyaljanak. A hainburgi haditanács értelmében Pálffy sikerrel hatolt előre kelet felé... Rákóczi viszont védekező harcra szorult. Hatékony védelemre azonban egyre kevesebb lehetősége kínálkozott az általános katonai helyzet, a csak novemberben csituló pestis miatt, és azért is, mert a béketárgyalásokat bejelentő, augusztus 19-én keltezett pátensének hatására a csapatokból sokan haza oszlottak. November 3-án Rákóczi tanácskozássra Munkácsra rendelte Károlyit, Vay Ádámot és Esterházy Antal tábornokot. Védelmi rendelkezéseket hoztak, a Szenatust a magyar határ közelébe, Lengyelországba helyezték át, Károlyi pedig parancsot kapott, hogy menjen Pálffyhoz a kapcsolatot felvenni „a rabok szabadulása praetextusa alatt”.¹⁸ A tervet, hogy Károlyi felkeresse a császári főparancsnokot, Pálffy levele hiúsította meg.

A főparancsnok november 14-én és 17-én Károlyihoz írott, sokszor idézett levelei egyértelműen kifejezik, hogy az ízig-vérig katona Pálffy gondolkodását és politikai cselekedeteit „a császári fegyveres szolgálat határozta meg”.¹⁹ A háború befejezésére két utat látott: személyes amnesztiát vagy a fegyveres győzelmet. Leveleinek első sorai udvariassági bevezetőnek is tűnhetnek, ha nem lenne benne két sértő tényező: az egyik,

¹⁷ *Bibó István*: A szankciók kérdése a nemzetközi jogban. In: *Uő*: Válogatott tanulmányok. Budapest, 1990. IV. k. 5–51. o.

¹⁸ II. Rákóczi Ferenc Károlyi Sándornak, Munkács, 1710. november 23. AR I/XII. 548–549. o.

¹⁹ *Zachar*: A szatmári béke bécsi szorgalmazója. i. m. 38. o.

hogy mindazt, ami nyolc éven át Károlyi szerepével együtt történt, megtévesztő ígéreteknek és hamis hírek, hitegetések hatásának tulajdonítja. A másik: Károlyit titkos átállásra szólítja fel: „mint jó politikusnak dolmánya ingének titkait nem tudja.” Ezután következik a hivatalos közlés: „Adom ezért értésére Kegyelmednek, hogy Császár és Koronás Király Kegyelmes Uruntul ő Felségítül mint hazafia Plenipotentiarius Commandírozó Generális Felt Mareschallá tétettem.” Küldje Károlyi meghitt emberét hozzá „titkosan [...] ha annak is olyan plenipotentiája léssen mint nekem [...] Avval beszélhetek, de ore ad os [szemtől szemben] és mindent végezhetek.” De ez a tárgyalásokra lehetőséget adó rész is tele van Károlyit titkos átállásra csábítással: „térjen meg felkent királyához, Kegyelmes Urunkhoz ő Felségihez. Becsületi meglészen, jószági s úri hivaolo [sic!] tisztei megmaradnak, valamelyek ez előtt valának...”, sőt, új hivatalokat is kaphat. A levél két szokásos formulával zárul, tartalmát megerősíti: „Bona et christiana fide et cavaleria parola offeráalom.” Szankciókat helyez kilátásba, és gyors választ vár.²⁰

Képtelen és bonyolult feladatra kapott ajánlatot Károlyi generális: hivatalosan vegye fel a kapcsolatot, de úgy hogy titokban álljon át a császár hűségére. Ezt nem vállalta, s a levelet bemutatta Rákóczinak. A fejedelem a tárgyalások megkezdésének értelmezte Pálffy levelét, és úgy döntött, hogy ezek után már nem Károlyinak kell tájékozódás céljából a császári főparancsnokot felkeresnie, hanem megkezdhetik közvetítő útján a vélemények, álláspontok cseréjét. Pálffy csábítása még árnyékot sem vetett feltétlen bizalmára: a tárgyalások levezénylésével Károlyit bizta meg. Közvetítőnek Rákóczi „neutrális személyt”, Komáromi Csipkés György Bihar vármegyei alispánt, debreceni bírót választotta.²¹

Komáromi már előzőleg kapcsolatba került a császári főparancsnokkal, mert az megszorulván, katonaságának ellátására Debrecenről 50 000 forintot követelt. A debreceni főbíró Károlyihoz fordult, hogy 20 000 forint, majd 10 000 forint kölcsönrel segítse ki a várost. Baranyai Mihály debreceni harmincados ezt a követelt összeget adta át, ezért járt a császári főparancsnoknál.

A debreceni bíró egész iratcsomóval érkezett meg december közepén a főgenerális pesti támaszpontjára. Átadta Károlyi december 9-én Kisvárdán keltezett válaszlevelét, amelyben sértő kijelentéseivel együtt a főparancsnok ajánlatát is öntudatosan visszautasította. Megállapítja, hogy az ország súlyos helyzetben van, de még nincs végveszélyben „szomorúan kesergem igaz Magyarságomnak és ezen Magyar Hazának Istennek Kegyelmén lebegő *de még el nem merült szerencséjén* [Károlyi aláhúzása]”. Köszöni Pálffy ajánlatát „De mivel egész Nemzetséges igaz ügy mellé való állásomnak nem mások kecsgetető és hitegető biztatása az fundamentuma, [...] maga bölcs ítéletére hagyom Excelenciádnak, miként lehessen *Hitemnek* [Károlyi aláhúzása] és igaz hazafiságomnak megsértődésével ezen Isten Kegyelmeiből felvett igaz ügytől való elválásomra magamot resolválnom. Jól tudván azt, hogy azon álhatatlanságommal ottan is nem becsületet, sem érdemet, hanem inkább ítéletét vennék magamra, és az én csendességemmel Nemzetem-

²⁰ MOL P 396 I. Ser. I. Irreg. 1710. nov. és Ser. V. 1. csomag. Kiadása: *Bánkúti*: Dokumentumok. 13. o. Pulay változata: „valamint a közönséges jó folytatásának dolmánya a belsőbb ruhának titkát nem tudja”, „jőjön vissza felkent királyának szárnyai alá, jószága és méltósága valamint ennek előtte meglészen [...] keresztény hitemre és kavalléri parolámra assecuralom.” *Pulay*: A szatmári békeség. 196–201. o. Újra kiadta: *Bánkúti*: Dokumentumok. 13–15. o. A levelet nem lehet a régi gyakorlatnak megfelelően egyszerű „csábító levélnek” minősíteni.

²¹ Vö. *Esze Tamás*: A szatmári béke történelmi előzményei. In: *Vitás kérdések*. i. m. 5–15. o.

nek semmi Consolatiojat [vigasztalását] nem remélhetném, sőt keserves szenvedését szomorúan szemlélném. Azért inkább, hogy Nemzetséges ügghöz való kötelességemből egész Nemzetemnek szolgálhassak, s annak kívánt Consolatióját el is érhessem, assecurálom Excellentiadat, hogy valamiben az én csekély tehetségem engedj, Istennek vezérlése által tractaltathatandó Békességének meghozdításában és munkálkodásában fáradozni megh nem szünöm.” Meggyőződése, hogy senki, a császár és miniszterei sem gyönyörködnek a keresztények vérontásában, és az ország megcsendesítését kívánják. Erre, mint Istenéhez, császárához, „Nemzetéhez és Hazájához vér s természet szerint való szeretetére kérem és kényszerítem Excellentiadat”. Végül a rabok kiszabadításáról szükséges megállapodását kérve zárja levelét.²²

Ha egyedül csak Károlyi levelét kapja meg Pálffy, akkor sem tekinthette volna meghódolási szándéknak, mint ahogy gróf Wratislaw kancellárnak jelentette, feltehetően eredményes működésének eltúlzott bizonyosságaként.²³ De hogy Károlyi levele semmi többet, mint a Pálffy részéről felajánlott átállást elutasítva, a hivatalos tárgyalás álláspontját fejezte ki, ezt a Komáromival küldött másik írás ugyancsak bizonyította.

Az egy igaz magyarnak hazája dolgai felől való elmélkedése címmel fennmaradt irat szövegszerűen minden bizonnyal, szellemében pedig bizonyosan Rákóczi műve. Elszánta, hogy békét köt. 1710 októberében, miután Bolingbroke miniszter ismét utasította bécsi követét, hogy jelezze, a felkelők (*Malcontents*) fegyverszünetet akarnak kötni, Rákóczi újra elküldte diplomatáját Londonba, tudatva, hogy minden török ajánlatot visszautasított, és ismét bejelentette igényét, hogy a Konföderációt foglalják be majd az egyetemes béketárgyalásokba.²⁴ Írásáról beszélt és közölte, hogy csatolja ahhoz a rövid instrukcióhoz, amelyet már november 29-én, egy szombati napon közölt Károlyival a Pálffyhoz küldendő követségről. „Az mely írásról beszélgettünk, azt ime includálom. Jó lesz ezzel megindítani az dolgot [Pálffyval], ösztönt adni többre s megolvasni azelőtt, a ki viszi. Congratuláljon dignitásának, köszönje fenntartott barátságát annak rendi szerint, traktálandó békekesség előmozdítására offerálja fáradságát, melyre Kegyelmed is exhortálja ütet.”²⁵

Az Elmélkedés szövegén érződik a magabiztosság. Néhány részletében megegyezik Károlyi levelével. Pulay beillesztette dokumentumai közé, a tartalmi érveken kívül ez is bizonyítja, hogy az írás a tárgyalások megindítására készült és Pálffynak szólt.²⁶ A hosszú írás a háborút befejező megállapodásnak megnyugtató módját fejtí ki. Bevezetőjében hangsúlyosan jelenik meg az a Rákóczinál másutt is feltűnő gondolat, hogy a Habsburg Bi-

²² Az eredeti saját kezű levelet idézzük: MOL P 396 Károlyi család lt. No. 11369. Pulay tartalmi változtatásokkal közölte. Nem lehet tudni, hogy a magyarról latinra, majd a latinról magyarra fordítás közben mennyiben változott a szöveg. Viszont a lényeges eltérések Pulay művének koncepcionális változtatására utalnak.

²³ *Lukinich*: A szatmári béke története. i. m. 26. o. Helyesen állapította meg legutóbb Gebei Sándor, hogy Pálffy átállást szorgalmazó, de főparancsnoki megbízását bejelentő leveléről Rákóczi és Károlyi közösen állapították meg, hogy tárgyalási lehetőséget rejt magában. *Gebei Sándor*: A Rákóczi-szabadságharc. Budapest, 2009. 99. o.

²⁴ *Fiedler* II. 123–134. o.; AR II/III. 460–461. o. Vö. *Angyal*: Erdély politikai érintkezése Angliával. i. m. 173. o.

²⁵ Közli *Szalay*: II. Rákóczi Ferenc bujdosása. i. m. I. k. 19. o.

²⁶ Fogalmazványát Thaly Kálmán adta ki a vörösvári levéltárból: AR I/III. 198–202. o. *Pulay*: A szatmári békekesség. i. m. 209–217. o.

rodalom soha nem érhetette el, hogy fegyverrel meghódított tartományává tegye az országot, mert a Királyság főméltóság viselői, a világi és egyházi főrendek többségével mindvégig a király hűségén voltak. Ily módon nem követelheti „ez hazát úgy, mint fegyverrel nyert országot”. Majd a kor értékrendjének megfelelően hangsúlyozza, hogy az isteni irányítás mellett a racionális cselekvés is elengedhetetlen. Segítségét nyújtja, de „az igaz hazafiak munkálkodását is megkívánja” az Isten. Elérték, hogy külső hatalmak támogatása nélkül a nemzet minden addiginál közelebb jutott, hogy szabadságát elnyerje. Bár „láttatik hanyatlani is sorsa, meghűlvén reménysége”, boldogulásukra nyílt mód azzal, hogy „ellenségünk fegyverének kormányzását magyar kezébe adta...” S a kulcsmondat: „vizsgáljuk meg: miként lehetne ezen nemzetnek ügyét állandó boldogulásunknak és nyugodalmunknak csendes partjára hoznunk.” Vagyis hogyan lehetne nem csupán békét, hanem valóban az ország érdekét szolgáló, megnyugtató békét kötni. Múltbeli példákat elsorolva, amikor a megállapodásokat nem tartották be, több megoldást vázol fel. Azt senki nem kívánhatja, hogy a hadakozás fegyverrel vagy a hadakozók elméjének csábításával érjen véget. Ha „solennis békével”, vagyis a bevett békekötési szertartás szerinti, ünnepélyes békével nem sikerül megegyezniük, akkor kívárván, hogy idegen pártfogók által fejezzék be a háborút, vagy az univerzális békéig, vagy a beteges császár haláláig húzzák el a hadakozást.

Több megegyezési változatot is vázolt az *Elmélkedés*, méltóan a kor politikai gyakorlatához, az ésszerű kompromisszumra kész jó politika követelménye szerint. Néhány gondolata Rákóczi későbbi, a hatalomról való elmélkedésében kifejtett nézeteket előlegezi. Végezetül: nem kívánja az *Elmélkedés* írója, hogy veszedelembé sodorja vagy árulásra ösztönözze azt a személyt „kinek oly nagy dologra emelésében gyönyörködhetik a magyar nemzet”. Az egyértelműen Pálffy-nak szóló írást áthatja az ellenfelet megbecsülő diplomáciai udvariasság, zárásaiban pedig a jövőre hivatkozik.

Ezek mellett Komáromi magával vitt egy instrukciót arról, hogy mit válaszolhat Pálffy kérdéseire. Pulay *Instructio* címmel közölte. Ezzel szemben a Károlyi sajátkezü írásában fennmaradt példány *Memoriale* címmel ettől néhány fontos részben lényegesen eltér.²⁷ Mivel a *Memoriale* előlegezi a vajai tárgyaláson elhangzottakat is, világosan kifejti Károlyi álláspontját, ezt a példányt tekintjük autentikusnak.

Ha a generális aziránt érdeklődik, hogy Károlyi „miként gondolkodik felőle, hogy lehetne az békességhez reménkedni, annak tractálását megmozdítani” így feleljen: „Nem kétlem, jól constál ő Excellentiája előtt, miként resolvált legyen Felséges Urunk Urbich uram által, hogy legyen publica dieta pacificationis, melyre Felséges Urunk megengedi az egész vármegyéknek oda való meneteleket s részünkről 2 deputatusok admittáltassanak, tractáltassék és végződjék ottan, s az alatt legyenek az dolgok sub armistitium in statu quo mostan vadnak most is ez szerént indulhatnék.” A császár hajlandóságáról „Felséges Urunknak semmi kétsége nincsen”, de a miniszterek mást döntöttek. Eszerint: „az Felséges Fejedelem kérjen maga és a Conföderatio neve alatt egy grationalist [kegyelem levelet], és kötelezze magát arra, amit majd a pozsonyi országgyűlés végez róla”. Erre a felelet: elfogadhatatlan.

---

²⁷ Memoriale. Károlyi saját kezű kézírata: MOL P 396 Károlyi család lt. Ap 1. AcRa Series V. 1. cs. Kiadva a kéziratból: *Bánkúti*: Dokumentumok. 24–25. o. Pulay *Instructio* címmel eltérő szöveggel. Például: „szét-szóródnának, várakoznának, s hazájokért, özvegyekért, árvákért a fegyverfogásra készek lesznek.” Pulaynál: „erőségekben széllyel szorulván”. *Pulay*: A szatmári békesség. i. m. 205–208. o.

Ha katonai támadással fenyeget Pálffy, a következőt válaszolja Komáromi: fegyveres erővel nem megy sokra. Egyrészt ők is támadnak, „az Felséges Fejedelem is általjövén az hadak közé”, és bár nehéz helyzetben vannak és sok vereséget szenvedtek, de lehet, hogy győznek. Pálffynak akkor vége, emlékezzék Veterani és Hejszler példájára. Ha pedig „megverne is, és dissipálna bennünket, abbul se az háborúnak végét nem veti, se pedig állandó statusba a Felséges Császár dolgait nem állítja, hanem maga nemzetének veszedelmét okozza s nyomorúságának vonatását causally, mert avval ingyen se gondollya, hogy az fegyvert letegyük, hazánkból kibujdossunk, hanem inkább hisse el magával, várainkra oszolván ottan is bevárni készek vagyunk.” Inkább azt javallja Károlyi, hogy mindenekelőtt hazájához való szeretetére nézzen, és parancsnoki tiszttségét ne tegye ki a szerencse forgandóságának.

Ha pedig azt kérdi Pálffy, hogy miért nem válaszolt sem levelére, sem az alsónémedi ember által, a követnek úgy kell felelnie, hogy Károlyi sem levelét, sem hitelét nem akarta veszélynek kitenni, és várta a megfelelő alkalmat.

A *Memorialis* egyértelműen kifejezi, hogy Károlyi öntudatosan ragaszkodik a törvényes megoldáshoz, azonosította magát Rákóczi véleményével, és esze ágában sincs, hogy a Pálffy által megkívánt tikos együttműködésre álljon át.

Mit tehet a maga katonai és hatalmi fölényének tudatával eltelt császári főparancsnok? Azonnal válaszol; december 17-én papírra vetett kurta sorai felháborodást fejeznek ki, és úgy tűnik, Károlyi válaszát nem akarja megérteni, tudatosan félremagyarázza: Károlyi nem felelt egyenesen és tétovázik. A tárgyalás lehetőségével azonban élni kívánt, bár az ellenfél mozgásterét szűken vonta meg. A következő szóbeli üzenetet küldte, amit Komáromi a *Reláció* címmel jegyzett fel: 1. „Az elkezdett dolgokat a Méltóságos Herceggel közöljék.” 2. „A Méltóságos Generális úr ő excellenciája”, vagyis Pálffy magyarságában nem kell kételkedni, ugyanolyan igaz készséggel kíván szolgálni, mint Rákóczi és hívei „koronás urának, hazájának és nemzetének”. 3. A Herceg „az Erdélyi Fejedelemségről emlékezetet se tegyen”, ne kívánjon traktát, azaz tárgyalást, országgyűlést, fegyverszünetet. 4. Írjon a császárnak „egy alázatos levelet”, s meglesz számára és követői számára a kegyelem, birtokaikat is visszakapják. 5. Ne bízson a külső hatalmasságokban, ne késlekedjen, mert megindulnak a császári csapatok, és ha ez kevés, 40 regimentet is bevethetnek.²⁸

Ezzel megtörtént a kapcsolat a két fél között. A vajai tanácskozás megértése szempontjából sem elhanyagolható, hogy ki nyújtott először kezét. Forrásaink összevetéséből egyértelműen kiderül, hogy a közeledés nem Pálffy vagy Károlyi, hanem Rákóczi elhatározásából és angol támogatással jött létre.²⁹

Fegyverszünet

Útban Kálló felé, a baktai (Nyírbakta) kúriában a fejedelem és generálisa együtt hallgatta meg Komáromit. Rákóczi folytatta útját Munkácsra, Károlyi pedig december 23-án a baktai kúriában papírra vetett rövid levelével nyugtázta a császári főparancsnok üzene-

²⁸ Pulay: A szatmári békekesség. i. m. 217–219. o.

²⁹ Esze: A szatmári béke történeti előzményei. i. m. 9. o.

tét, és érdemi válaszig a türelmét kérte. Ez december 26-án, Kisvárdán készült el: Károlyi udvarias levélben tudatja Pálffyval, hogy küldi meghitt emberét relatiójával. Egyben közölte Komáromival, hogy neki kell Pálffyhoz mennie, mert másban nem bízhat, tehát másnap köszöntse nevében „szép szíves üdvözléssel” a császári főparancsnokot.

Károlyi *Observationes* címmel fennmaradt válasza, amit Komarominak kell közvetíteni, Rákóczival egyeztetett álláspontot közöl.³⁰ 1. Munkácsra ment, ott beszéltek meg, s „az Fejedelemnek mindenben való készségét tapasztaltam.” 2. „Se Felséges urunk, se magam” – írta Károlyi – nem kételkednek Pálffy készségében, éppen ezért „ösztönöztetik eö Nagyságod az Confidentiara.” 3. „Az [...] Felséges Fejedelmet is nagyon indítja”, vagyis jó néven vette, hogy Pálffy megüzente az „egri dolgot, és abban keresztényi resolútióját tapasztalta”. A maga dolgait azonban levélírással nem intézheti. „Kivált megh ismertetvén az Felséges Császárral, hogy soha hittel se hozzá se Attyjahoz köteles nem volt, hanem a Törvényhez, melynek megsértődését az Felséges Császár is agnoscalvan.” Az igazság hozza magával annak elismerését is, hogy a Fejedelem a rabságból szabadulva köteles volt a törvényeket védeni, fegyverrel oltalmazni. „Az Országba nem idegen néppel, hanem törvényének megbántódását eléje terjesztvén, vele együtt fegyvert fogott és az Confoederatit inelván [létrehozva] vele együtt fegyvert continualni magát kötelezte, s tovább is kéntelenítetik boldogulásának útjait kívánni, s maga életének veszedelmével is folytatni.”³¹ A levelet a fejedelem nem azért nem írta meg, mintha nem bízna a császár kegyelmességében, „akit personaliteris ismer” – közli Károlyi –, és azt se higgye, hogy „idegen segítséget és más Potentiak oltalmát csak azért várhatnánk”, hogy a császárt megtámadják. „Hanem erre magunk interessejébül kéntelenítettünk [föléje írva más kézzel: indítottunk].” Mivel Pálffy is „igaz magyar, [...] fordítsa arra elméjét, hogy ezen magyar dolgok Diaetam Pacificationes complanaltatassanak.” Ezzel elkerülheti a császár a fejedelemmel és a Konföderatíóval a „partikuláris traktát”, vagyis a külön tárgyalást. Ez úgy mehetne végbe, hogy a császár országgyűlést hív össze, és kinyilvánítja, „Publicalna az egész Nemzet előtt, mennyiben akarja közönséges szabadságunkat megtartani...” A továbbiakban Károlyi hangsúlyozza Rákóczi törvényes státusát: a „Felséges Fejedelem jól tudja, senki vele, mint magános személlyel nem tractál.” Erdélyi Fejedelmé és Vezérlő Fejedelmé választották, és ez a karaktere fennmarad, mint Szaniszló lengyel királynak, miután országából kiűzték. „Igaz Magyarságára kényszerítetik tehát eö Excrellentiája is, hogy ha szintén Orderit és parancsolatait el nem mulathatja is, de ne kívánja extremitásra hozni jól indult hazánk dolgait, hanem inkább az téli üdöt és alkalmatlanságoknak valóságos impedimentumát okul vetvén, fordítsa el az udvar elméjét az Fegyver Continuatíójáru, az mely által czéllyat el nem éri, mert ha az Felséges Fejedelem az országból kéntelenítetik kimenni, de ugyan csak nem szakaszthattya félben

³⁰ MOL P 396 Károlyi család lt. No. 11381. A. Pulay „acclusak” megnevezéssel közli, közlése az eredetiltől több lényeges pontban eltér. Az első pontnál: „a hercegségnek mindenképpen tapasztaltam hajlandóságát.” Pulay: A szatmári békekesség. i. m. 225. o.

³¹ Ez a rész Pulaynál lényegesen más: „azoknak oltalmazására hittel [esküvel] köteleztetett, és annak utána azon megbecsülhetetlen haza szabadsága arany gyapjának megnyeréséért fegyvert fogván, az országban nem valamely idegen hadakkal jött bé, hanem törvényeinek, privilegiumainak, szabadságainak és diplomáinak elhatalmazott letapodását öszve szaggatását és felforgatását kimondhatatlan megsértődésekkel szemlélő hazafiaival nyúlt a fegyverhez, és szövetséget vetvén a fegyvernek előmozdítására magát kötelezte, és valameddig ezen istenes békekesség [csillaggal jelölve, hogy más példányon: bölcsesség] munkájának dolga kívánt boldog állapotra nem hozatik, mindaddig a fegyverkezéstől meg nem szünik.” Pulay: A szatmári békekesség. i. m. 220–221. o.

az külső dolgokat, ha csak az belsőség által azokhoz hasonló jót nem remélhetünk.”³² Jelezte Károlyi, hogy a Felsőleges Fejedelem tudatában van: Savoyai Jenő herceget a fenyegető török háború foglalkoztatja. Ha győznek, annak a magyarok igen örülnek, de féltő, hogy az udvar a török legyőzése után a magyarok ellen fordul. A befejező sorokban Károlyi a diplomácia szokásos udvarias módján megerősítette Rákóczi tárgyalási szándékát: kérje nevében Pálffy barátságát, hogy „bölc s úri tanácsával éltesse, hogy én is igaz magyar lévén kereshessem ki valóságos útját hazánk boldogulásának, melyben az Felsőleges Fejedelem is szívesen operálódni kíván, minden privátumát félre tévén.”³³

Rákóczi ezzel hivatalosan is kifejezte, hogy kész tárgyalni, meghatározott feltételek alapján. Magyarországi szokásrendet követve, megírta békekötési szándékát az esztergomi érseknek, Keresztély Ágost hercegprímásnak. Komárominak ezt a levelet is át kellett adni Pálffynak, hogy továbbítsa a címzettnek.³⁴

Nádudvaron, „a templomnál” érte el január 7-én Komáromi a Debrecenbe tartó főpáncsnokot. Nem tudjuk, hogy Pálffy Nádudvaron tárgyalt vele, vagy hintójába ültette, s a Szoboszlóig tartó úton, „menet közben” hallgatta meg őt és közölte válaszát. Véleményét 16 pontban foglalta össze, ebből 7 pontban azt hangsúlyozta, hogy Rákóczinak nem érdemes a hercegprímáshoz folyamodnia, vele megbeszélhet mindent, akár személyes találkozáson is. Nyilván félt, hogy a hercegprímás bekapcsolása a tárgyalásba veszélyezteti saját pozícióját. Újra leszögezte ugyan, hogy országgyűlés, trakta, frigy, vagyis intézményes megállapodás, hivatalos tárgyalás, békeszerződés szóba se jöhet. Mégis, ha óvatosan is, nyitott a tárgyalások irányába.

Egyrészt javasolta, hogy Rákóczi nevezze meg, kiknek a birtokait kívánja visszaadni, bár a király hűségén maradt és sok ínséget szenvedett főurak érdekeit sértené, ha a császár eredeti tulajdonosainak juttatná vissza a már nekik adományozott birtokokat, hiszen a hűségben kitartottak úgy elszegényedtek, hogy van, akiknek hajléka sem maradt.

Másrészt mielőtt a szokásos katonai fenyegetéssel zárta válaszát, Pálffy biztosította Rákóczit: ha levélben kéri a császárt, hogy „az ország szabadságát és törvényeit tartsa meg [...] Őfelsége gratiáját megnyeri”. Azaz nagyon homályosan, de kilátásba helyezte, hogy az ország szabadságát és törvényeit biztosíthatják.³⁵

Pálffynál volt a Károlyi számára december 22-én kiállított császári kegyelemlevél, s megmutatta Komárominak, vagy más források szerint másolatát el is küldte neki. Emellett hivatkozott a császári felhatalmazására is, hogy ha Károlyi kész elhagyni a rebellesek

---

³² Pulaynál lényeges elérés: „ha a herceg kéntelenítetnék is az országból kimenni, mindazonáltal az egész keresztény világ fejedelmi előtt igaz ügye már tudva lévén (ha csak a békekötés trakta által valami jót arra nem reménylhet, s nem tapasztalhat), azt semmi képpen tovább is abban nem hagyja.” *Pulay: A szatmári békekötés*. i. m. 226. o.

³³ Pulaynál: „Mindezeket jól megfontolván, ő excentiáját alázatosan kérem, bölc tanácsával tovább is engem támogasson, igaz hazafiai lévén, vizsgáljuk meg azokat, a mik hazánk törvényeinek megtartására és hazánk boldogulására céloznak, félre tévén minden privátumot, a hercegnek is semmi kedvesebben nem eshetik, mint egész tehetséggel azon igyekezni, hogy örökösön a békekötés össze lévén kötve a szabadsággal, országunk boldoggá és szabaddá tétessék.” *Pulay: A szatmári békekötés*. i. m. 227. o.

³⁴ *Márki: II. Rákóczi Ferenc III. k.* Budapest, 1910. 165. o.; *Lukinich: A szatmári béke története*. i. m. 33., 36–37. o.; *Lakatos Adél: Sachsen-Zeiti Keresztély Ágost*. In: *Esztergomi érsek 1001–2003*. (Szerk. *Beke Margit.*) Budapest, 2003. 326–331. o.

³⁵ *Pulay: A szatmári békekötés*. i. m. 235–236. o.

táborát és bizonyítja hűségét, visszaadja birtokait és főispáni méltóságát.³⁶ Károlyi ezúttal sem méltatta válaszra a felajánlott kegyelmet, Komárominak adott instrukciói meg-egyeznek Rákóczi békeszándékával és feltételeivel, amit majd, mint látni fogjuk, a vajai tanácskozás alkalmával is egyértelműen kifejez. Ismételten kijelentette, a fejedelem tudta nélkül semmit nem tesz, és időt kér.³⁷

Kész tehát a törekény alap, hogy fegyverszünetet kössenek és tárgyaljanak. A fegyverszünet mindkét félnek érdekében állott. A Konföderációnak, hogy véget vessenek a császári csapatok szakadatlan helyi harcokkal zajló előrenyomulásának, Pálffy-nak, hogy súlyos ellátással küzdő csapatainak a rendkívül zord időben szállást és élelmet biztosító területhez jusson. Lényegében azonban a fegyverszünetet az érdemi tárgyalások megkezdése követelte meg. Erre vallanak az előkészületek.

1711. január 1-jén Pálffy megindult Pesti főhadiszállásáról Kelet-Magyarországra. Január 9-én pedig Rákóczi kiment Lengyelországba. Mi vitte rá a császári főparancsnokot és a Konföderáció fejedelmét, hogy fergeteges időben, az akkori körülmények között nagy utakra vállalkozzanak?

Indokolhatta Pálffy döntését, hogy a biztonságos Pestet elhagyja és kényelmes főhadiszállását egy hétig tartó út után Debrecenbe tegye át, csapatai egyesítése Steinville generális Erdélyből kijövő haderejével. Fontosabb azonban, amit jelentéseiben is ír, hogy találkozik Rákóczival, és reméli, hogy hamarosan csendességbe hozza az országot.³⁸ Főleg tehát a Rákóczival lehetséges tárgyalás kilátása és a traktát előkészítő fegyverszünet megkötése miatt kelt útra.

Jó hírszerzőkkel rendelkezvén, Károlyi pontosan tudósította Rákóczit a császári főparancsnok útjáról és haderejéről. Január 6-án délben jelentette: vasárnap átkelt a hídon; magyar seregét mintegy kétszáz granatéros követte, ezután vonult ő maga, 3000 lovas kíséretében, négy ágyú van vele, két apróbb és két nagyobb sugárágyú. Ugyanaznap este Károlyi sietve közli, hogy Ebergényi altábornagy is Pálffyval van, és lovas regimentjei szürke, veres és kék egyenruhát viselnek.³⁹

Tisztjei újév napján hűségükről és harci vágyukról biztosították Károlyit. Csakis ezzel magyarázható, hogy ezekben a napokban a generális egy erdélyi diverzió engedélyezését kérte a fejedelemtől. „Erdélyre forduljak-e? Vagy csak nézzük egymást és várjuk

---

³⁶ Pulay: A szatmári békeség. i. m. 231–233. o.; Lukinich: A szatmári béke története. i. m. 26. o.

³⁷ Ezzel ellentétes álláspont: „Károlyi világosan megértette, hogy elérkezett a döntés pillanata.” Konkrét bizonyíték nélkül: *Bánkúti: A szatmári béke.* i. m. 53. o. Lukinich ugyancsak erre az időre teszi Károlyi átállását a császáriak oldalára, politikáját Janus arcúnak nevezve. Hivatkozásai Pálffy jelentéseire vonatkoznak. Csakhogy Pálffy jelentéseit félreérti. Pl. január 10-én írt jelentésében Károlyi december 26-án kelt levelére és szóbeli üzenetére hivatkozva állítja, hogy azért nem állt át nyíltan „weilen sein Weib, Kinder und alles, was er hat, zu Mongacz sich befinden”. Ezt a közlést, amely a minisztertanácsot és Savoyai Jenő herceget is foglalkoztatja majd, sem Károlyi levelében sem a Komárominak adott instrukcióban nem találjuk. Pálffy jelentései, amit Lukinich Károlyi átállása bizonyítékának tekint, a fegyverszünetre vonatkoznak. Vö. *Lukinich: A szatmári béke története.* i. m. 208–209. o. és uo. 227–229. o. A kutatók ebből az időből, 1710–1711. december–januárjából eddig egyetlen olyan dokumentumot sem tártak fel, amely közvetlenül Károlyitól származna.

³⁸ Pálffy János jelentése Savoyai Jenőnek, Debrecen, 1711. január 13. Kiadta: *Lukinich: A szatmári béke története.* i. m. 229–231. o.

³⁹ Károlyi Sándor II. Rákóczi Ferencnek, 1711. január 6. délben és este. MTAK Kt. Ms. 4965. 15. d. nincs fölió szám.

nyakunkra.”⁴⁰ Engedélyére azonban hiába várt, sem a fejedelem lengyelországi útja, sem a fegyverszünet miatt nem mozdulhatott el.

Franciaországban és Rodostóban írt visszaemlékezéseiben, a *Memoires* és a *Confessio peccatoris* lapjain Rákóczi egyaránt azt írja, hogy azért ment Lengyelországba, mert szövetségese, I. Péter cár segítségére számított, Dolgorukij herceggel tárgyal. Ezt általában kielégítőnek is találták a szatmári békével foglalkozó történetírók. Kivétel nélkül úgy magyarázták a lengyelországi utat, hogy Rákóczi az orosz fegyveres segítség kieszközlése érdekében ment ki Lengyelországba. Az egykorú források alapján azonban Rákóczi lengyelországi útja szélesebb körű diplomáciai célok érdekében történt.

Palmes, a bécsi angol követ 1710. január 28-án jelentette Londonba, hogy a berlini angol követtől, Rabytól megkapta Rákóczi békefeltételeit. Rákóczi diplomáciájában már korábban is bevett gyakorlat volt, hogy a berlini angol követen át tartották a kapcsolatot a szigetország császárvárosbeli követével. 1711 elején Rákóczi diplomatája, Klement János Mihály találkozott a Bécsbe tartó angol mediátorral, Peterborough lorddal is. Bolingbroke miniszter pedig megbízta bécsi követét, hogy a királynő nevében terjessze a császári udvar elé a következőket. A magyarországi háború befejezése rendkívül fontos ügy, amely a királynőnek különösen a szíven fekszik. Szerinte erőszakkal leverni lehetetlen, és a szabadsághoz szokott népet erőszakkal soha nem lehet rávenni, hogy nyugodtan maradjon az Ausztriai kormányzás alatt, csak akkor lesz engedelmes alattvaló, ha visszaadják jogait és szabadságát.⁴¹

Bizonyos, hogy Rákóczi lengyelországi útja összefüggésben volt az angol mediátor tájékoztatásával. Valószínű, hogy Dolgorukij herceggel sem fegyveres segítségről, hanem a felajánlott mediációról tárgyalhatott. Emellett Péter cár kérésére legfőbb közvetítője volt a létrehozandó francia–orosz szövetségnek.⁴² Tájékozódnia kellett ott az Oszmán Birodalom Oroszország elleni hadüzenetének következményeiről és a spanyol hadszíntéren a sikerek után nehézségekkel küzdő, különben méltányos magyar politikát hangsúlyozó Károly főherceg helyzetéről.⁴³ „Melyeket magunk directiójára nézve is tudni szükséges”, amint a hazajövele miatt türelmetlen Károlynak írta.⁴⁴

Károlyi eközben a fegyverszünettel foglalkozott. A Pálffy részéről nyolc napra elfogadott fegyvernyugvást nemcsak meg kellett hosszabbítani, hanem dönteni kellett a feltételekben. A fegyverszünetekkel együtt jár a demarkációs vonalak, a semleges területek kijelölése, a szemben álló katonaság és a civil lakosság között az érintkezés meghatározása. A fejedelem nélkül nem dönthet, szögezte le Károlyi többször is, de az ítéletidő

---

⁴⁰ Károlyi Sándor II. Rákóczi Ferencnek, Bakta, 1711. január 7. MTAK Kt. Ms. 4965. 15. d. nincs fölió szám.

⁴¹ „I must write to you upon an affair of great importance, and which the Queen has very much at heart. [...] I shall only represent to you that the Queen thinks it impossible by force alone to put an end to the troubles in Hungary. [...] And being a people used to liberty, violence and oppression will never subdue them to be quiet under the Austrian Government.” St. John Bolingbroke Palmesnek, 1711. január 30. AR II/III. 477–478. o.

⁴² *Köpeczi Béla: A Rákóczi-szabadságharc és Franciaország.* Budapest, 1966. 225. o.

⁴³ Leveleit Wratislaw kancellárnak kiadta *Alfred Armeth: Eigenhändige Correspondenz des Königs Karl III. von Spanien (nachmals Kaiser Karl VI.) mit dem Obersten Kanzler des Königreiches Böhmen, Grafen Johann Wenzel Wratislaw. Archiv für Kunde österreichische. Geschichtsquellen*, 16. (1856) 3–224. o. Vö. *Marczali Henrik: A magyar nemzet története.* VIII. k. 16. o.; *Kalmár János: III. Károly és Magyarország 1711-ben.* i. m. 46–49. o.

⁴⁴ AR I/III. 566. o.

miatt Rákóczi késett. Így Vay Ádám udvari marschallal és Sennyey István kancellárral megbeszélve a tennivalókat, Károlyi 1711. január 21-én a fegyverszüneti feltételek ügyében megjelent Pálffy hadiszállásán, Hadházán. Útjának hivatalos jellegét jelezte a jövetelét bejelentő segédtsízt, a kíséret és a trombitaszó.⁴⁵ Pálffy feltétele úgy szólt, hogy Kálló, Ecsed, Sölyomkő, Sarkad várakból vigyék ki a Konföderáció őrségeit. A fegyverszünettel és a demarkációs vonalak megvonásával megnyílt a lehetőség a személyes tárgyalásra. A javaslatot Károlyi tette meg, miután a császári kegyelemlevelet változatlanul nem volt hajlandó átvenni.⁴⁶ A tanácskozást azzal a különben reális kijelentéssel indokolta, hogy Rákóczi őszintén kívánja a békét. Csakhogy Pálffy ezt a maga felfogása szerint értelmezte, ily módon közölte Savoyai Jenő herceggel, Rákóczi hajlik az amnesztiára, szándékozik visszatérni az uralkodó hűségére, és ezen a politikai nyelven írta meg a fejedelemnek meghívólevelét.⁴⁷ Hosszú előkészítés után tehát megfogalmazódott a tanácskozás terve, helye és időpontja. Véghezvitelének két feltétele volt: a Haditanács engedélye és az, hogy Rákóczi érkezzék vissza Lengyelországból.

Tárgyalás

„Méltóságos Herceg! Itt lévén nálam Károlyi uram, mely nekem referálta Hercegséged jó intencióját és szándékát ő Felsőge hívségére való térése iránt, kihez sok szerencsét kívánok Hercegségednek, amint most is imádom Istenemet, hogy ezen rút zűrzavar üdö csendességre forduljon Hazánk megmaradására. Többi között biztatott Károlyi uram, hogy Hercegséged nem szánja fáradságát, maga is által kíván fordulni, és valamely helyt Kállóhoz közel fog denominálni. Kihez képest el is várom Hercegségedet a jövő hétfőre okvetlenül [...] Hercegségedet assecurálom keresztényi igaz hitemre és úri parolámra, Hercegséged személyét tekintetbe veszem és semmi prakticatul ne tartson, vagyok olyan bizodalomban, ha egy két óráig együtt beszélgethetünk, Isten minden jóra fordítja dolgát Hazánknak, mert én Isten úgy segélljen, kívánom javát Nemzetemnek, s vérét nem szomjúhozom, hanem kívánt boldogulást.”⁴⁸

Nem tudjuk, hogy Rákóczi miként vélekedett Pálffy meghívó leveléről, hiszen az egészen más politikai nyelven szólt a háború lezárásáról, mint ahogy ő a Konföderáció vezérkarával együtt a békét értelmezte. Károlyi arról tájékoztatta Pálffyt, hogy Rákóczi békét kíván kötni. Pálffy viszont szeret mindent a maga igényei szerint érteni, ezt úgy fordította le, amint levelében is írta, hogy Rákóczi vissza akar térni a császár hűségére.

A helyszínről végül Vay Ádám javaslatára döntöttek. „Holnap okvetlen Vajára menjen tizenkét órára, délre Felsőged 200-ad magával” – írta Károlyi január 30-án Kállóról a

⁴⁵ *Lukinich*: A szatmári béke története. i. m. 39. o.; *Pulay*: A szatmári békesség. i. m. 250–251. o.

⁴⁶ Horváth Mihály Pulay alapján állította, hogy Pálffy Hadházán Károlyi „hitét vette”. *Horváth Mihály*: Magyarország történelme. Bővített második kiadás. Pest, 1872. 583. o. Pulay dramatizált leírásának hitelességét, hogy Károlyi elolvasta és megcsókolta a császár grationálisát, majd visszaadta, mondván, hogy arra érdemtelen, Lukinich kétségbevonta. *Lukinich*: A szatmári béke története. i. m. 40. o., 2. jegyzet.

⁴⁷ Pálffy János jelentése a Haditanácsnak és Savoyai Jenő hercegnek, 1711. január 21. és 28. *Lukinich*: A szatmári béke. i. m. 233–236. o.

⁴⁸ Eredeti: MOL G 15161 Caps. H. Fasc. 245. Másolat: MTAK Kt. Ms. 4869. fol. 235. Kiadva: *Bánkúti*: Dokumentumok. 36. o.

Munkácson várakozó fejedelemnek. Nem igen tudta Károlyi, hogy mire számíthatnak: nem hitte, hogy sok időt töltenek együtt, Pálffy aligha akar „végezni, vagy tractálni”, csupán Rákóczi döntését kívánja „megérteni” és a maga véleményét akarja közölni.⁴⁹ Károlyi azonban tévedett. Bécsbe küldött jelentése szerint Pálffy a találkozótól azt várta, hogy Rákóczi elfogadja az amnesztiát. De csalódnia kellett.

A tárgyalás körülményeiről sok lényeges és lényegtelen dolgot tudunk. Ottlyk György főudvarmester szántalpakra helyeztette a hintót, mert derékig ért a hó, és a kiséjkorszak leghidegebb tele tombolt. Rákóczi magával akarta vinni főudvarmesterét, de ő a császári főparancsnokhoz fűződő régi jó kapcsolata miatt otthon maradt.⁵⁰ Pálffy már ott volt a vajai kastélyban, amikor az estébe hajló késő délután a fejedelem megérkezett. Kezes lett Hercules Montecuccoli ezredes és báró Károlyi Sándor, s az esti banketten jó hangulatban hosszan folyt a szó Vay Ádám, Károlyi Sándor, Montecuccoli és Croix tábornokok között, és a tanácskozás jelentőségére a külföld is felfigyelt.⁵¹

Mi történt valójában, azt egykorú források hiányában mindeztidáig nem lehetett tudni. Pálffy február 4-én írt jelentést a tárgyalásról, ez azonban eltűnt, vagy lappang.⁵² A császári főparancsnoktól elvárható lett volna, hogy a békekötésben vitt szerepét különös jelentőséggel megörökítő titkárát tájékoztatja, miről beszélt Rákóczi fejedelemmel Vaján. Viszont Pulay feltűnő szűkszavúsággal emlékezett meg a béketárgyalásoknak erről a fontos eseményéről: „ő excellenciája Januarius havának utolsó napján Vajára ment, s azon fertály órában Rákóczi fejedelem is oda érkezett, a hol is szemtől szemben egymás között tett sokféle beszélgetések között, mind két részről a dolgoknak szintén jó folyamatja nem vala.”⁵³ Pálffy egyetértett ezzel, hiszen látta a kéziratot.

Némileg másként foglalta össze a tanácskozást Károlyi. A szatmári békepontok aláírása után Pálffy kérésére feljegyzést kellett írnia Rákóczi külpolitikai terveiről. Ebben a megrendelt feljegyzésben azt írta, hogy Rákóczi elfogadta a békét „egészlen megnyugtatta volt elméjét, hogy meglesz a békesség”, és letett előzetes tervéről („a praemittalt negotiatiókról”). De később bizonyos dolog közbejött és „jobbára egészlen desperált a békességről”.⁵⁴

Feltűnő, hogy Pulay „beszélgetés”-nek nevezte, ami Vaján történt. Valószínűleg innen a történetek megnevezésében eluralkodott fogalmi zűrzavar: „találkozás”, mint valami légyott, „együttlét”, „beszélgetés”, mint meghitt baráti alkalom, s ezzel kiemelődött a béketárgyalások hivatalos szférájából.⁵⁵

⁴⁹ Károlyi Sándor II. Rákóczi Ferencnek, Kálló, 1711. január 30. MTAK Kt. Ms. 4963. 15. d.

⁵⁰ Felsőozoróczi és Kohanóczi Ottlyk György önéletírása 1663–1711. In: Történelmi Naplók. 1663–1719. (Közlő: *Thaly Kálmán.*) (MHH Scriptorum XXVII. k.) Budapest, 1875. 112–114. o.

⁵¹ Bartholdy jelentése, Bécs 1711. február 21. *Macrzeni*: Regeszták. 1882. 165. o. „A tárgyalások tartalmáról közvetlen forrásunk nincs.” *Bánkúti*: A szatmári béke. i. m. 66. o.

⁵² A jelentésre hivatkozik Pálffy február 8-án Ónodról Savoyai Jenő herceghez írt jelentésében. Lukinich megjegyzése: „Pálffy február 4-i jelentése, mely a vajai találkozóóról részletes tudósítást tartalmazhatott, sem a Kriegsarchivban, sem a Staatsarchivban nem volt feltalálható.” *Lukinich*: Okirattár. 244. o. Mivel a jelentést a február 10. minisztertanács és a február 14-én tartott nagy minisztertanács is megtárgyalta, feltehetően a résztvevők személyi levéltárában fellelhető lesz. Pálffy személyes levéltárának anyagát a család központi levéltárából, Pozsonyból a második világháború idején Ausztriába vitte, s bár azóta ennek az anyagnak egy része előkerült, az 1704–1711. évek iratai továbbra is hiányoznak.

⁵³ *Pulay*: A szatmári békesség. i. m. 257–258. o.

⁵⁴ Uo. 497. o.

⁵⁵ „Pour m'aboucher avec le Général Palfy.” Vas István „értekezés”-nek fordította. Én e modern fogalom helyett a „tárgyalást” tarom megfelelőnek. II. Rákóczi Ferenc fejedelem Emlékiratai a magyarországi háború-

II. Rákóczi Ferenc több év múltán, a feltehetően 1717-ben írt *Memories* és a valószínűleg csak Rodostóban végleges formába öntött *Confessio peccatoris* lapjain emlékezett meg a vajai kastélyban történekről. Az *Emlékiratokban* az „*aboucher*” „(tárgyalás)” fogalmát használta. A korabeli diplomácia nyelvén fejezte ki, hogy a béketárgyalások szintjére emelte diskurzusát Pálffyval.⁵⁶

Visszaemlékezései viszonylag részletesek. Általában a *Memories* közlését vette át mindmáig a legtöbb történeti összefoglalás.⁵⁷ A fejedelem úgy emlékezett, hogy a tanácskozás előtt Kisvárdán hadiszemlét tartott és beszédet mondott.⁵⁸ A tanácskozáson pedig leírása szerint a következő történt. „Pálffy biztosított a császár jóakarataról, és arra buzdított, hogy írjak e fejedelemnek egy hódoló levelet, és ha azt megteszem, biztosíthat róla, hogy a császár a nemzetnek, épp úgy, mint az erdélyieknek, megadja törvényeiken alapuló minden szabadságát és általános bocsánatot mindazoknak, akik még fegyverben vannak. Ami pedig az én személyemet illeti, nincsen olyan becsület, méltóság, kedvezés és vagyon, amelyet ne remélhetnék az erdélyi fejedelemség kivételével.” Kérte, fontolja meg, mert ha elmulasztja, „hogy e háborút olyan szerződéssel fejezzük be, mely biztosítja a nemzetnek törvényeit és kiváltságait, elkerülhetetlenül fegyverrel hódítják meg”, és ez ürügyül szolgálhat a császári kormánynak, „hogy eltörölje minden törvényünket, ahogy Csehországgal tették a prágai csata után”.⁵⁹

Már e sorokat leíró Rákóczi is „körmönfont ígéretnek” mondta Pálffy szövegét. Majd a következőkben kételyeit vetette papírra az ígéret realitásáról. Jelezte, hogy a Szenátussal és a szövetkezett rendekkel, vagyis a konföderációval megtanácskozva a szerződést, hajlandó levelet írni a császárnak, mindent aláír, ami a nemzet érdekeivel megegyezik, de személyesen nem vesz benne részt.

A *Confessio peccatoris* írója ugyancsak másként emlékezett: „Egyszerű volt előre látnom, hogy kevés haszon, de annál több kár származhat ebből [a tanácskozásból], de nem akartam, hogy az a vád érjen, hogy az ország sürgős szükségében nem merem személyemet az inkább képzelt, semmint valóságos veszedelemnek kitenni. Mert az ajánlat visszautasítása esetén azt lehetett volna mondani, hogy a jó béke lehetőségét elszalasztottam. Erősebb volt minden érvnél, hogy önmagamnak eleget tegyek. Így késő éjszaka, miközben nagy pelyhekben szakadt a hó, haladéktalanul útra keltem és éjt nappallá téve gyors vágatával megérkeztem Munkácsra. Itt csak néhány napig időztem. Miután mindkét részről megegyezés született a tanácskozásról és a kíséret számáról, Vajára, ebbe a ti-

---

ről, 1703-tól annak végéig. (Bilingvis kiadás. Fordította *Vas István*. A tanulmányt és a jegyzeteket írta *Köpeczi Béla*. A szöveget gondozta: *Kovács Ilona*.) Budapest, 1978. 194., 420–421. o.

⁵⁶ II. Rákóczi Ferenc Emlékiratai. i. m. 421. o.

⁵⁷ *Horváth*: Magyarország történelme. i. m. 584–585. o.; *Márki*: II. Rákóczi Ferenc. i. m. III. k. 177–179. o.; *Lukinich* 1925, 45–48. o.; *Bánkúti*: A szatmári béke. i. m. 65–68. o.; *Kovács*: Károlyi Sándor. i. m. 107–108. o.; *R. Várkonyi Ágnes*: Rákóczi megindítja a béketárgyalásokat. In: Magyarország története 1686–1790. Magyarország története tíz kötetben. 4/1. (Főszerk. *Ember Győző*, *Heckenast Gusztáv*.) Budapest, 1989. I. k. 241–242. o.; *Köpeczi Béla* – *R. Várkonyi Ágnes*: II. Rákóczi Ferenc. Harmadik kiadás. Budapest, 2004. 452–455 o.

⁵⁸ Márki az Emlékiratokra hivatkozva tudni véli, hogy 12 000 katona gyűlt Kisvárdán össze. *Márki*: II. Rákóczi Ferenc. i. m. 175–176. o. Újabbán megemlíti: *Lele József*: Megjegyzések II. Rákóczi Ferenc 1711. februári Lengyelországba történt távozásához. *Acta Historica. A József Atilla Tudományegyetem Közleményei*, 1991. 67. o. Rákóczi hadiszemléi nincsenek feldolgozva.

⁵⁹ II. Rákóczi Ferenc Emlékiratai. i. m. 420–421. o.

szántúli faluba siettem, ahová Pálfi már megérkezett. Nem emlékszem rá, de nincs is értelme előhozakodni azzal a tetszetős szöveggel, amivel megetettek, hogy fogadjam el a császár nagylelkű ígéreteit és biztosítottak, hogy maradéktalanul helyreállítják az ország szabadságát, ha elhatározom magam, hogy levelet írok a császárnak és békét kérek. Sürgettek, hogy küldjek követet Bécsbe. Károlyi szánta el magát, hogy a németek részéről állított tús esetén elvállalja a követséget. Én is elhatároztam magam a levél megírására, nehogy elszalasszak egy lehetőséget. Miután az esti órákat beszélgetéssel és lakomával töltöttük, a következő napon visszatértem Károlyinak Olcsva nevű kastélyába, ahol hadseregem tisztjei gyűltek egybe.”⁶⁰

Élég a leírásokat összevetni az előzményekkel, hogy kételyek támadjanak: Pálffynak ilyen ígéretekre nem volt felhatalmazása, az addigi nyilatkozataiban alapvetően másként beszélt, Pulay pedig úgy tudta, hogy a levél megírására Károlyi beszélt rá a fejedelmet, miután úgy tűnt, hogy az egész békefolyamat összeomlik.

Mi történt valójában? Mi az oka, hogy a következő hetekben, hónapokban Rákóczi többször is visszaidézi a vajai tanácskozást?

Sűrű levelezés tanúsítja, hogy Pálffy Jánost régi barátság fűzte gróf Csáky Imréhez, és következetesen beszámolt neki ügyeiről. 1711. január 12-én iktatták be Csákyt Hatvanban az egri püspökségbe, miután a Magyar Konföderációhoz ragaszkodó Telekessy Istvánt püspöki és főispáni méltóságától megfosztották. Trautsonnál és Wratislaw kancellárnál Pálffy szorgalmazta Csáky kinevezését 1710. június 1-jén kalocsai érsekké, egri püspökké és ugyanakkor Heves és Külső Szolnok vármegyei főispánná, s Pálffy Mária az uralkodónál járt közbe érdekében. A császári főparancsnok 1711. február 4-én Debrecenben keltezett levele mindeddig az egyetlen ismert közvetlen beszámoló a vajai tanácskozásról.⁶¹

„A mellettem lévő hadakkal Kallóba mentem, az holott majd ez hétnél tovább helyben lévén újonnan hozzám jöve Károlyi Sándor, és mindkét részről adott parolánk szerint vele edgyütt csak kevés számú néppel mentem Vaja nevű faluban, s Rákóczi maga is hozzám compareála, s mindkét részről bőven kibeszéllettük magunkat.” Rákóczi azt kívánta, hogy a császár mindnyájuknak életüket és javaikat biztosítsa és jószágait adja vissza. „De én azt sok helyes okra nézve, kiváltképen az eő Felsége híveinek az kurucság miatt lett éktelen károsodásainak érdemek szerint leendő megjutalmazásokra nézve megh mondtam egy átalýába, hogy affélét ne kívánjon, mert semmi sem leszen belőle,

---

⁶⁰ Praevidebam facile utilitatis parum, detrimenti longe plus habere posse exinde, sed nolebam argui ob urgentem regni necessitatem personam meam imaginario [281:] magis quam reali periculo exponere noluisse; recusato enim oblato, dici poterat me occasionem bonae pacis negligisse. Et haec propria satisfactio praevaluit omnibus rationibus et sic nulla mora interjecta intempesta nocte coelo ingentes nivis floccos uberrime effundente, discessi et sic diu noctuque continuato celleri passu equorum itinere Munkacsinum perveni nec multis diebus ibi moratus, posteaquam de congressu et de numero comitivae ab utrinque conventum fuisset, Vajam vicum Transtibiscanum petii, quo jam Palfius advenerat. Nec recordor ego nec proferre prodesset speciosam verborum farraginem, quibus ad amplectenda ampla imperatoris promissa invitabar et de regni libertatibus de pleno restituendis assecrabar, si me ad scribendam epistolam imperatori et petendam pacem resolverem. Urgebar, ut legatum Viennam mitterem, ad quam legationem suscipiendam sese Karolius, obside ex parte Germanorum dato resolverat. Ego quoque, ne quid intentatum relinquerem, me ad scribendum resolveram et vespertinis horis inter colloquia et epulas peractis sequenti die recessi [282:] ad id castellum Karoly Olcsva appellatum.” Kézirat, készülő új kiadás Dénesi Tamás közreműködésével.

⁶¹ ÖStA Csáky lt. Fasc. 7. No. 341. fol. 9.

sőt, ha eő Felségének volna is afféle szándéka, egytallyába azon volnánk mi megkárosodott és hűségünk miatt mindenünkből kifogyott magyarok, hogy lábaihoz borulván eő Felségének abban ellenállni kívánnánk.”⁶²

„Sok volna leírni öt óráig tartó discursusukat – írta Pálffy –, hanem cathogorice meghondottam Rákóczinak, úgy Károlynak is, hogy szinten beérik velem, ha eő Felsége nekik kettejüknek fejekre és jószágokra nézve teljes gratiat adni méltóztatik, ne is allegálják közöttük és az országbeliek között lett szövetségeket, és összeesküvéseket.” Vagyis a Konföderációt nem ismeri el, rebelleseknek tekinti őket, és csak mint rebellesekkel hajlandó tárgyalni. Pálffy katonai erejének fölényével jelentette ki: „Írhatom Kegyelmednek, hogy ha ugyan valamire nem mehetünk, ellenük indulok, azonnal tisztelt zászlóstól fognak hozzám jönni az eő Fölsége hívségére, a mint nagyobb részint tettek is előttem insinuatit.” Közli Csákyval, hogy fegyverszünet van: „ők [Rákóczi hívei] Bereg, Ugocsa, Szatmár és Máramaros vármegyékbe retrahállják magokat.” A császár hadainak Szatmár vármegye 420 orális és ugyanannyi equilis portiót ad.

„Remélem jó effectusát fáradozásomnak, noha nekem ebben legkisebb hasznom, vagy Interessentiám más nincsen, hanem hogy eő Felsége tovább való szolgálattára nemzetemet és az országot kívánnám conserválni és hívségre akarnám Rákóczit manuducalni [vezetni]”. „Mindezeket Bercsényi most Lengyel országban lévén, csak távolról hallgattya, most is kitetszik, hogy csak maga privátumát kereste a rossz ember.”

Végül Csákyt személyesen érintő ügyről is szó volt. „Akarám azonban azt is tudtára adnom Kegyelmednek, elő hozódván Telekessi Uram dolga, tudakozott töllem maga Rákóczi, mi okra nézve fosztatott megh püspökségétül, feleltem, azért hogy miért kellett nekik subscribálni a detrinizációt, noha ő egyaránt azzal menti magát, kéntelen volt, mert kényszerítésből cselekedte. Kire azt mondta Rákóczi, hogy absolute senki nem kényszerítette, hanem valamint többek, úgy eő kegyelme is szabad akarattából subscribálta.”

Nagy eredményként állapította meg Pálffy, hogy „Utollyára Rákóczi resolválta magát, hogy egy alázatos levelet fog írni Felséges Urunknak, melyet szintén most várom kezemhez, s mighlen eő Felségének válasza jön reája curier által felküldvén.”⁶³

A Magyar Konföderációt Pálffy a vajai hivatalos tárgyaláson sem ismerte el. Császári kegyelemre pedig, mint magánszemélyeket, Rákóczit és Károlyit tekintette méltónak. Valóban úgy vélte, hogy Rákóczi átáll a császár hűségére, mert elé tett, mint a béke feltételét, egy esküszöveget. Eszerint a fejedelemnek önmagát rebellisnek kellene nyilvánítania, aki csak azért tért le a hűség útjáról, mert gonosz emberek megtevesztették. Ha Rákóczi ezt elfogadná, annyit tenne, hogy megtagadná a nyolc éves szabadságharc jogos voltát, s önmagával együtt bűnösnek nyilvánítaná a szabadságharc teljes társadalmát, a Konföderáció minden tagját. S mi több, elvesztené a szabadságharc politikai legitimitációját.⁶⁴ Lemondana törvényekkel megerősített eredményeiről és külső hatalmak garanciájá-

⁶² ÖStA Csáky lt. Fasc. 7. No. 341. fol. 9. Ebben aligha mellőzhető Pálffy saját érdeke: I. József már kinevezte főispánnak Sáros vármegyébe, ahol addig Rákóczi viselte az örökös főispáni méltóságot. Gyakorlatilag „óriási anyagi értékek sorsáról volt szó ... a minisztertanács többsége édekelve volt.” *Lukinich: A szatmári béke története.* i. m. 58.o. Az Erdélyi Consilium legidősebb tanácsosa, Barcsay Ábrahám keresetlen nyíltsággal meg is írta Rákóczinak: „néki a mi személyünkre semmi szűsége nincsen, hanem jószáginkra.” MOL G15 I/1. Caps. H. fol. 242. Kiadva: *Bánkúti: Dokumentumok.* 34–35. o.

⁶³ ÖStA Csáky lt. Fasc. 7. No. 341. fol. 10.

⁶⁴ *Mezey: „Öszve-szövetkezett Szövetségünknek kötele.”* i. m.

ra sem számíthatna. Természetesen Pálffy otromba javaslatát, hogy mint rebellis térjen meg, csak visszautasítani lehetett. Nem térhetünk itt ki Pálffy tárgyalási módszereire. Nem volt diplomata, egyre türelmetlenebb lett, Munkács kapitulációja érdekében durva módszereket alkalmazott. Sennyey István írja Munkácsról 1711. május 21-én: amikor megírták Pálffynak milyen feltételek között adnák át Munkácsot, nem válaszolt rá, hanem „összve szidván az anyánkat” elment, Löffelholczot hagyta ott olyan parancssal, hogy „valakit kaphat közülünk, mindgyárt felakasztassa”. Ezeket azért írja Rákóczinak, – folytatta Sennyei kancellár –, hogy a külföldi hatalmak is lássák „mely méltatlan, mely igaz ok nélkül kívánja eő Ngha Munkácsot, s oda nem adásáért több vérontást, s könnyen következhető újabb hadakozást s édes hazánknak nagyobb pusztítását igyekezzen szerezni.”⁶⁵

Eddig, amint szó volt róla, Rákóczi többször is elhárította Pálffy javaslatát, hogy írjon „alázatos”, vagyis kegyelmet kérő levelet a császárnak. Most maga döntött, de nem kegyelemért folyamodik, hanem a konföderáció elismeréséért száll síkra.

A Felső Császárnak és Királynak címzett február 3-án keltezett levelében az uralkodónak kijáró tisztelettel a nyolc éves háború jogos voltát és azt akarja elérni, hogy ismerjék el a Konföderációt. Hangsúlyozza, semmit nem mulaszt el, hogy „az óhajtott szent békességet [...] minden úton keresse”. Kifejti, hogy a szabadságharc kiáltványokban kifejtett céljai megegyeznek az 1708. évi pozsonyi országgyűlés kívánságaival. Ismerteti, hogy a szécsényi országgyűlésen létrejött konföderáció választotta meg az összeszövetkezett magyarok vezérlő fejedelmévé, és kéri, hogy országuk törvényei, szabadságai és birtokai biztosításával mindnyájan országukban élhessenek.

Álláspontja tehát élesen eltér Pálffy véleményétől. A főgenerális végül erős kritikával illette a levelet. Az csak ürügy volt, hogy Rákóczi az uralkodó megszólításában nem tartotta be a protokoll követelményeit. Pálffy igazi ellenvetése a második pont volt: Rákóczi el akarja hitetni, hogy „a magyarságnak igaz és helyes oka volt a fegyverkezéshez, akit sem a felső udvar, sem az egész kereszténység helyben nem hagy”. (Állítását hamarosan majd III. Károly császár cáfolja meg.⁶⁶) Kifogásának harmadik pontja: Rákóczi közös megegyezéssel ragaszkodik hozzá, hogy mindenki visszakapja birtokait.⁶⁷

Rákóczi szellemes, bár fájdalmas válasza két alapelve épül: az egyik „magamat rebellisnek nem esmérem s nem is tarthatom”, a másik „megvallom hazámban nemcsak színes, hanem szíves békességet kívánnék”, vagyis nem mond le jogáról és igényéről, hogy jó békét kössenek.⁶⁸

---

⁶⁵ MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.

⁶⁶ *Kalmár*: III. Károly és Magyarország. i. m. 46. o.

⁶⁷ Kiadta: *Pray*: Epistolae Procerum Regni Hungariae. Pars tertia. i. m. 543–546. o. Magyarul: *Szalay*: Rákóczi bujdosása. i. m. I. k. 30. o.; *Pulay*: A szatmári békesség. i. m. 283–286. o.

⁶⁸ *Pulay*: A szatmári békesség. i. m. 289–292. o. A vajai tanácskozásra a következő hetekben többször viszatér: „Pálffinak [...] maga szavaiból értettem, [...] mely csekély reménségünk lehet törvényes szabadságunk helyreállításában, az midőn csak jószágink megadásával is nem nyújtott reménséget.” „Vajon csak Pálff urom egyedül véle-e hogy gyermek vagyok?” „Arra már Vaján is megfelelttem Pálffinak, hogyha a császár oly sinceritással viseltetvén, kívánja a békességet; miért nem publikálja törvényes igazságunk megadását, s hanem most is azt kívánja, hogy gratiául vegyük az igazságot.” AR I/III. március 3: 596.o.; március 31: 606. o.; április 23: 633. o.

A vajai tanácskozásról Károlyi is határozottan állást foglalt. Ebergényi László helyettesítette Pálffy, amikor az a vajai tanácskozás után visszament Pestre. Károlyi február 3-án Munkácsról és február 8-án Salánkról Ebergényinek írt leveleiben foglalkozott a tanácskozással. Szenvedélyesen visszautasította Pálffy eljárását, elítélte kifogásait, amellyel a fejedelemnek a császárhoz írt levelét illette. Az álláspontok – írta – „oly messze volnák magyarázatul egymástól, mint az ég a földtől”. A fejedelem Vaján Pálffyval megállapodott a levélről, megalázkodott, és helyes, hogy kiáll az egész Konföderációért. Ha más levelet írt volna, abba is belekötnek. „Mindezekből lölköm Bátyám sem magad, sem egy magyar, sőt még keresztyén vagy pogány is meg nem ítélné az Fejedelmet.” Nem győz eleget azon álmélni, hogy „...partikularis békesség által kívánátok az Fejedelmet az Nemzettől el vonni, sőt, az mi nagyobb, azt akarnátok, hogy Rebellisnek agnoscalná magát velünk együtt. Boldogh Isten, micsoda magyarok lehetnek azok, kik azt pro prostitutione [...] akarnák velünk agnoscaltatni, [...] jobb nekünk vincere aut mori, mint ezen gyalázatos nevet magunknak es még csak szenvedni is, nem hogy recognoscalni.”⁶⁹ Ez merőben más hang, és más a tartalom is, mint amit majd 1711 után Pulay közölni fog tőle.

Bécsben két minisztertanács is foglalkozott a Vaján történetekkel, helytelenítve Pálffy eljárását, Karl Lochert nevezték ki a tárgyalások folytatására. A Peterborough részéről ismételt felajánlott közvetítést elutasították, de Savoyai Jenő herceg kijelentette, az angol és holland kormányt nem bánthatják meg.⁷⁰ Április 17-én meghalt I. József, s az új király, III. Károly közölte „a magyarokkal nem bánhatnak leigázott népként”.⁷¹

Ami a vajai tanácskozás után következett további hosszú és bonyolult történet. Rákóczi az olcsvai tiszti megbeszélés és a salánki csonka szenátori gyűlés után kinevezte Károlyit a magyarországi csapatok főparancsnokává és kiment Lengyelországba. Innen tartotta a nemzetközi kapcsolatokat, és próbálta elérni, hogy a Konföderációval és garanciákkal kössenek békét. Személyisége, álláspontja azután is nagy hatást gyakorolt a tárgyalások menetére, miután Károlyi letette a hűségesküt a császárnak.

Összességében a vajai tárgyalás nevezetes fordulat a szabadságharc befejezéséhez vezető úton. Pálffy követelménye, a rebellisek személyenkénti megtérésének alternatívája járhatatlannak bizonyult szemben Rákóczi álláspontjával és a vele egyező, Károlyi véleménye ellenében. Azzal, hogy elutasították a rebellis megnevezés vádját, és ragaszkodtak az intézményes békekötéshez, minden résztvevő büntetlenségét, birtokai visszaadását biztosító megállapodáshoz, megteremtették az esélyt, hogy 1711. május 1-jén a Magyar Konföderáció itthon maradt magyarországi és erdélyi hívei kompromisszummal megkötött békeszerződéssel fejezhették be a háborút.

---

⁶⁹ Károlyi Sándor Ebergényi Lászlónak, Salánk, 1711. február 8. ÖStA Csáky lt. Fasc. 102. No. 209. fol. 7.

⁷⁰ Lukinich: A szatmári béke története. i. m. 56. o.

⁷¹ Kalmár: III. Károly és Magyarország. i. m. 46. o.

*II. Rákóczi Ferenc levele Anna angol királynőhöz, Szerencs, 1710. augusztus 26.*⁷²

„Depuis le temps de son glorieuse gouvernement, Vostre Majesté royale a si fortement appuyé la cause de nations et de peuples opprimés, que les esperances mesme que ma Patrie conjointement avec moi, nous avons conçu dans sa generosité, ne sont pas devenu infructueuses depuis l'acceptation de sa mediation, qu'elle nous avois si benignement offerte, vous voules bien nous en accorder Madame la continuation. C'est Madame à la magnanimité de V. Majesté royale, que nous devons attribuer les assûrances qu'elle nous a souvent reiteré d'y vouloir contribuer au retablissement de ce royaume et de nous gvarantir de jour pesant, dont les armes de l'Empereur nous menaçoient, et dont les Ministres ont destiné nos personnes à estre exemple de leur cruauté, dont elle avoit donné tantes des marques la gverre passé, et nos biens, et patrimoins vont estre sacrifiés à son avarice. Le partage en est fait, quoique nos ayons les armes à la main, et ce qu'il nous est incomprehensible, on veut que nous le quitons avant d'estre assuré d'une paix juste et équitable, on pretende que nous consentions par avance a tout ce que l'assemblée tenue à Presbourg va concluer de nostre sort; et par une loi si dure on nous veut forcer à forger nos ferres, et chaines pour abolir entierement nos libertés, l'establissement de quelles nous a couté de sang, depuis le cours de cette gverre.

Vous l'avez apprise grand Reine par la relation de vos ministres les causes que nous ont force de venir aux extremities de prendre les armes, et puisque V. Majesté a bien voulu se charger de l'acceleration de notre paix, sans doute vous avez reconnue mesme la justice de notre cause. Je ne doute pas Madame que vos intentions n'ayent été d'epargner le sang de ceux, les quels par une morale aussi peu chretienne, que lache on va sacrifier à la politique sous prétexte de la religion, et par consequence je me flatte que V. Majesté continuera par la suite aussi de nous mettrę à l'abri de tant de maux, qui nous vont accabler, et affin que V. Majesté puisse mieux connoître, combien ils sont dignes d'attention, je vous prie Madame, d'exaucer ce que mon chambellant, ou Lieutenant Colonel *Clement* ou Pivendorf lui fairont de ma part connoitre.

Nos maux sont dignes de meriter vostre protection, plus que je considere Madame les victoires de vos armes que l'Europe admire, plus je convien que le ciel ne vous les a donné, que pour vous mettre en Etat d'appuyer les opprimés, et si vous avez fait repandre tant de sang de vos sujets sur des champs semées de lauriers mesmes pour la conservation de la liberté de l'Europe vostre pieté naturelle, suffera-t-il que le mesme sang repandu enorgeulisse l'Empereur, vostre allié, jusqu'au point de nous refuser la justice mesme, cet pieté, dis-je, permettre-t-il ce que serve à effacer nos privileges, et libertés que nous avonz hérité de nos ancetres? enfin la mort de tantes des gverriers sera-t-elle la cause des préparatives qui paroît que l'on fait deja ici des échafauts et theatres pour tantes des personnes de la mesme religion?

Non Madame! L'opinion que nous avonz de vostre justice nous combat, et la renomée de vostre clemence estant repandu jusque chez nous, fait que nous somes bien éloignés de croire qu'elle refuse sa protection, d'autant plus que nous ne demandons ni armes ni troupes ni forces, ni prolongation de la qverre d'allieurs si pésant a vos sujets pour soutenir la justice de nostre cause, et nous ne souhaitons qu'une charité chretienne et mutuelle de hauts alliées que l'on doit avoir Selon les loix divines et humaines pour tous ceux qui sont, persecutées par l'ambition, cruauté, et l'avarice d'une force superieure. La personne Sousnommée vous presente Madame, mes prieres et celles d'une nation autrefois si renommée, et aujourd'hui par la suite de malheurs de plusieurs siecles si abatue.

Nous pareissons, Madame, devant le flambeau ardent de la liberté de vostre heureux royaume avec une chandelle éteinte, mais encore fumante, nous souhaitons de participer de son bonheur, et de sa lueur sans la nuir, et sans la corrompre. Sera-t-il possible qu'une reine, et nation aujourd'hui si élevée, que la nostre, abatue ne veuille allumer cette chandelle au flambeau de la liberté, et qu'elle ne se reflechisse sur la vicissitude, et changements de la gloire des mortelles, plus ne

⁷² *Pray Georg: Epistolae Procerum Regni Hungariae. Pars tertia. Posenii, 1806. 168. levél, 525–530. o.*

trouvera t-on pas utile de conserver plutost la liberté de nations le plus éloignées mesme que de les abandonner aux proies de leurs Souverains dont il y en a si peu qui borne leurs ambitions.

La confiance que nous avons, Madame, dans la personne sacrée de V. Majesté nous persuade aisement de croire le contraire, et dans le temps qu'elle nous flatte de recevoir de marques bien fortes de vostre protection pendant le cours de la negociation de la paix générale, je souhaite, que vos peuples soient ausi heureux après la conclusion, que vos armes ont été glorieuses et victorieuses pendant cette guerre, et que vos sujets redevables de leurs bonheurs à V. Majesté par plusieurs generations jouissent de ce don de ciel sous le regne d'une si grande reine qui sait les defendre et de les gouverner, et je suis avec la veneration et du respect due. A Szerentes [Szerents helyett!] 26. d'Aoust 1710."

A levél magyar fordítása

„Uralkodásának dicső ideje alatt Királyi Felsőged jelentősen támogatta a leigázott népek és nemzetek ügyét, így a remény, melyet Hazám s magam is tápláltam, nagylelkűségének köszönhetően nem maradt csírájában a mediatio vállalása óta, melyet oly jóindulatúan felajánlott, kérjük Asszonyom, biztosítson bennünket felőle a továbbiakban is. Asszonyom, Királyi Felsőged nagylelkűségének kell tulajdonítsuk a gyakran ismételt bátorítást, hogy királyságunk helyreállításában közre kíván működni, s hogy biztosít bennünket attól a gondterhes naptól fogvást, mikortól a Császár seregei fenyegetnek bennünket, kinek Miniszterei arra szánják embereinket, hogy kegyetlenségük példájául szolgáljanak, melynek számos jelét adták az előző háborúban, javaink, örökségünk mind a fősvénység áldozatává vált. Az osztozkodás megtörtént, s noha még kezünkben a fegyver, felfoghatatlan számunkra, hogy azt akarják, tegyünk le, még mielőtt biztosítottak volna bennünket egy elfogadható és méltányos béke felől, azt követelik, hogy előre egyezzünk bele mindabba, amit majd a pozsonyi országgyűlés határoz a sorsunk felől; s e kegyetlen törvénnyel rabláncra akarnak kényszeríteni minket, hogy eltöröljék szabadságunkat, melynek megőrzése végig vérünkbe került e háború alatt.

Nagyságos Királynő, minisztereinek a jelentéséből már ismeri azokat az okokat, amelyek arra kényszerítettek bennünket, hogy a végsőkig elmenjünk és fegyvert ragadjunk, s mivel Felsőged kész volt elvállalni, hogy a békénket siettesse, bizonyára felismerte ügyünk jogosságát is. Nem kéltelkedem, Asszonyom, hogy az volt szándékában, hogy megkímélje azok életét, akiket most legalább annyira keresztényietlen, mint amilyen hitvány erkölcsiséggel a vallás ürügye alatt akarnak feláldozni a politikának, ennél fogva merem remélni, hogy Felsőged eztán is biztonságba helyez bennünket a minket sújtó tenger bajból, s hogy Felsőged még jobban megismerhesse, mennyire méltó mindez a figyelmére, arra kérem Asszonyom, hallgassa meg mindazt, amit kamarásom, *Clement* ezredes [Lieutenant Colonel] vagy Pivendorf a nevemben ismertet.

Gyötrelmeink méltók arra, hogy kiérdemeljék az Ön oltalmát, s mennél figyelmesebben szemlélem seregeinek győzelmeit, melyeket egész Európa csodál, annál jobban látom, az ég csakis azért adta ezt Önnek, hogy lehetővé váljon, hogy támogassa az elnyomottakat, s ha Európa szabadságának megőrzéséért alattvalóinak annyi vérért hullatta a babérokat is termő harcmezőkön, ez őszinte kegyelet elszenvedheti, hogy ugyanennyi vér ontásával büszkélkedhessen a Császár, az Ön szövetségese, egészen odáig, hogy tőlünk megtagadja az igazságot, sőt, e kegyelet vajon engedi azt, ami annak a szolgálatában áll, hogy az őseinktől örökül kapott privilégiumainkat és szabadságunkat eltörölje, s végül megannyi harcos halála szolgáltasson okot azokra az előkészületekre, amik úgy tűnik, itt már folynak is, hogy vérpadokat és teátrumokat emeljenek az ugyanazon a valláson lévő emberek sokaságának?

Nem, Asszonyom! Igazságosságáról kialakult képünk meggyőz bennünket efelől, s mivel irgalmának híre hozzánk is eljutott, így nem is gondoljuk, hogy visszautasítaná a védelmet, annál is inkább, mivel nem kérünk se csapatokat, se haderőt, sem az alattvalóinak egyébként is oly megterhelő háború meghosszabbítását ügyünk igazának támogatása miatt, csupán a nagy szövetségesek keresztényi és kölcsönös irgalmát óhajtjuk, melyre az isteni és az emberi törvények alapján mindenki számíthat, akit felsőbb hatalom üldöz becsvágyból, kegyetlenségből, fősvénységből. Asszo-

nyom, a fent nevezett emberem előadja Önnek kéréseimet és az egykor oly dicső, mára több évszázad sorscsapásai alatt oly levert nemzetem kéréseit.

Itt várakozunk, Asszonyom, boldog országa szabadságának lobogó fáklyája előtt, kioltott, de még füstölgő gyertyával, részesülni kívánunk boldogságából és fényéből, anélkül, hogy ártanánk neki vagy rontanánk rajta. Lehetséges lenne, hogy egy Királynő, egy nemzet, mely ma oly magasra jutott, ellentétben a mi levert nemzetünkkel, ne akarná meggyújtani gyertyánkat a szabadság fáklyájáról, s ne gondolná végig, hogy a halandók dicsősége változó, forgandó, s már ne találná hasznosnak, hogy inkább megőrizze távolabbi nemzetek szabadságát is, mintsem hogy odavesse őket uralkodók martalékául, akik között pedig nagyon kevés van, aki korlátozza a törekvéseiket.

A bizalom, mellyel Asszonyom, Királyi Fenséged szent személye felé vagyunk, könnyen meggyőző bennünket afelől, hogy az ellenkezőjében higgyünk, mikor azzal kecsegtet, hogy pártfogása kifejezett jelét adja az általános béketárgyalás folyamán, s azt kívánom, hogy a végén népe is oly elégedett legyen, mint amilyen dicsőséges és győzedelmes volt serege e háborúban, és a jólétükért Fenségednek sok nemzedékre előre köszönettel tartozó alattvalók részesülhessenek ebből az égi adományból, e nagy királynő uralkodása alatt, aki tudja, hogyan védje meg és kormányozza őket. Maradok hódolattal és méltó tisztelettel. Szerentes (!) 1710. augusztus 26.”

(Fordította Kisné Cseh Éva)

Ágnes R. Várkonyi

CHANCES AND ALTERNATIVES AT THE SZATMÁR PEACE TALKS

Summary

The paper explores the chances Ferenc II Rákóczi and his governing circle, the members of the Senate had to reach an acceptable agreement at the end of Rákóczi's War of Independence during the Szatmár Peace Talks, using newly-found sources, too. During the independence war which connected to the Spanish War of Succession, the leader established his state institution the Hungarian Confederation; and for eight years he defended the constitution and integrity of the Kingdom of Hungary and the Principality of Transylvania against the assimilating policy of the Habsburg absolutism, and against Emperor Joseph I who had the Hungarian crown, too. The paper emphasizes that by 1709–1710 Rákóczi's state, as well as the whole of Europe, got exhausted in the long war. It describes Rákóczi's efforts after the Gertruydenberg Conference (1710) to end the war with the mediation and guarantee of Holland, England and Russia; and goes on by publishing Rákóczi's letter to Queen of England Anne, written in the language of diplomacy to the monarch who was defending the freedom of Europe. After English Queen Anne sent an official note to Emperor Joseph I about the Hungarians intention to make peace, the Habsburg government gave the task to Ban of Croatia Count János Pálffy, commander-in-chief and field marshal of the Imperial troops in Hungary, to find ways of reconciliation. General Sándor Károlyi was commissioned by Rákóczi to carry out talks. After contact was established under the pretext of prisoners exchange, armistice was signed in January 1711, and on 31 January 1711 Rákóczi negotiated with Pálffy in the castle of court marshal Ádám Vay in Vaja.

Supported by newly-explored archival sources, the paper emphasizes that the viewpoints of the Habsburg Court and the Hungarian Confederation were in sharp contrast with each other. Following the opinion of Emperor Joseph I's statesmen Prince Eugene of Savoy and chancellor Venzel Wratisslaw, Count János Pálffy thought to finish the war by armed force and by individual amnesties. He did not acknowledge the Confederation, and regarded the eight-year-long independence war as a rebellion. In addition, Pálffy tried to make Károlyi change sides with a number of promises. Rákóczi on the other side insisted on a peace treaty to be concluded with the Confederation and on one which would keep the fruits of the war. Sándor Károlyi shared this viewpoint as well.

No contemporary source have been known to date about the negotiations between Rákóczi and Pálffy in the Vaja castle, the paper now describes the talks with the help of Pálffy's detailed account. Rákóczi insisted on concluding peace by following the accepted order of the time which was set also by Grotius's principles and by Hungarian traditions. He also demanded that the treaty be signed with the Confederation as a corporate body. Károlyi also stood for a peace 'together, with the nation' and for the returning of estates. The stiff viewpoint of the Habsburg government was altered by the fact that lord Peterborough, mediator of the negotiation, arrived in Vienna; and Tory Prime Minister Bolingbroke ordered ambassador Palmes in Vienna to do everything to achieve peace. Rákóczi had contact with Peterborough via the English ambassador in Berlin. When taking all this into consideration, his letter to Emperor Joseph I can be put into a new context, too.

It can be stated that it was the negotiations at Vaja and the consecutive events that made the formal peace treaty at Szatmár possible, a compromise agreement with part of the Confederation, signed by Sándor Károlyi and János Pálffy on 1 May 1711. Rákóczi insisted on a guarantee peace treaty, but this could not be made partly because of Joseph I's secret death (17 April 1711), and mainly because the statesmen in Vienna refused it, citing the interest of Casa Austriaca as a reason. Therefore Rákóczi and his followers in exile, their court and diplomacy center set up in the Turkish town Tekirdağ were a guarantee that Emperor Charles III tried to keep the Szatmár Peace Treaty.

Ágnes R. Várkonyi

CHANCES ET ALTERNATIVES AUX NEGOCIATIONS DE PAIX DE SZATMAR

Résumé

Basée en partie sur des sources récemment découvertes, l'étude qui traite les négociations de paix de Szatmár mettant fin à la guerre d'indépendance de Rákóczi examine les chances d'obtenir un accord acceptable pour François Rákóczi II et ses sénateurs. Le chef de la guerre d'indépendance, liée à la guerre de succession d'Espagne, créa la Confédération hongroise et défendit pendant huit ans la constitution et l'intégrité du Royaume de Hongrie et de la Principauté de Transylvanie contre la politique d'absorption de l'absolutisme des Habsbourg et de l'empereur Joseph 1er qui portait aussi la couronne hongroise. L'étude souligne que l'État de Rákóczi, comme toute l'Europe, fut déjà épuisé en 1709–1710 à cause de la guerre qui durait depuis longtemps. Elle présente les efforts de Rákóczi après la conférence de Gertruydenberg (1710) en vue d'en finir avec la guerre par la médiation et avec la garantie des Pays-Bas, de l'Angleterre et de la Russie. Elle publie la lettre que Rákóczi écrivit en français, langue de la diplomatie, à Anne, reine d'Angleterre et défenseur de la liberté en Europe. Après qu'Anne informa Joseph 1er dans une note royale sur l'intention des Hongrois de conclure une paix, l'administration des Habsbourg chargea le comte et feld-maréchal János Pálffy – qui fut aussi ban de Croatie et commandant en chef des troupes impériales de Hongrie – de trouver la voie de la réconciliation, alors que Rákóczi confia les négociations au général Sándor Károlyi. Après les premiers contacts pris pour un échange de prisonniers, un cessez-le-feu fut conclu en janvier 1711 qui fut suivi d'une négociation le 31 janvier 1711 entre Rákóczi et Pálffy à Vaja, dans le château du maréchal de cour Ádám Vay.

Sur la base de nouveaux documents d'archives, l'étude insiste sur le fait que la position de la Cour des Habsbourg et de la Confédération hongroise fut très différente l'une de l'autre. Suivant l'avis du prince Jenő Savoyai et du chancelier Venzel Wratisslaw, les hommes d'État de l'empereur Joseph 1er dont le comte János Pálffy pensèrent finir la guerre par la force des armes et des amnisties individuelles sans reconnaître la Confédération et en considérant la guerre d'indépendance de huit ans comme une rébellion. De plus, Pálffy fit plusieurs promesses à Károlyi afin que ce dernier rejoigne la partie adverse. En revanche, Rákóczi tint à ce que la paix soit conclue avec la Confédération et que les acquis de la guerre d'indépendance soient conservés. Sándor Károlyi partagea son avis.

Aucune source d'époque ne fut encore découverte sur la négociation entre Rákóczi et Pálffy dans le château de Vaja, l'étude la présente donc sur la base du rapport détaillé de Pálffy. Rákóczi tint à ce que la paix soit conclue avec l'institution de la Confédération selon les coutumes d'époque, les principes de Grotius et les traditions hongroises. De même, Károlyi insista sur une paix conclue «ensemble, avec la nation» et sur la restitution des terres. L'administration des Habsbourg n'assouplit sa position qu'après l'arrivée à Vienne du médiateur lord Peterborough. Bolingbroke, premier ministre du gouvernement tory ordonna à Palmes, son ambassadeur à Vienne de mettre tout en œuvre pour conclure la paix. Rákóczi restait en contact avec Peterborough par l'intermédiaire de l'ambassadeur anglais à Berlin. Tout ceci permet de placer dans un nouveau contexte la lettre qu'il adressa à l'empereur Joseph 1er.

Il est constaté que les négociations de paix de Vaja et ce qui en découla contribuèrent à ce que la paix de Szatmár signés par Sándor Károlyi et János Pálffy le 1er mai 1711 soit conclue avec une partie de la confédération sur la base d'un compromis. Rákóczi tint à une paix garantie, mais le décès caché de Joseph 1er (17 avril 1711) et surtout les hommes d'État de Vienne la refusèrent au nom des intérêts de la Maison d'Autriche. Toutefois la cour et le centre diplomatique créés par Rákóczi et ses partisans émigrés dans la ville de Rodosto en Turquie garantirent en quelque sorte le respect du traité de paix de Szatmár par l'empereur Charles III.

Ágnes R. Várkonyi

CHANCEN UND ALTERNATIVEN BEI DER FRIEDENSVERHANDLUNG VON SZATMÁR

Resümee

Die Studie, die die Friedensverhandlungen von Szatmár (Sathmar) als Abschluss des Freiheitskampfes von Rákóczi behandelt, untersucht auf Grund von teilweise neu erschlossenen Quellen, welche Chancen Ferenc II. Rákóczi und sein Regentenkreis, die Mitglieder des Senats, hatten, eine akzeptable Vereinbarung abzuschließen. Der Anführer des Freiheitskampfes, der sich in den Spanischen Erbfolgekrieg einfügte, schuf seine eigene staatliche Institution, die Ungarische Konföderation, und verteidigte die Verfassung und Integrität des Königreichs Ungarn und des Fürstentums Siebenbürgen acht Jahre lang gegenüber der Politik des Absolutismus der Habsburger, die auf Eingliederung derselben ausgerichtet war sowie gegen Kaiser Joseph I., der auch die ungarische Krone trug. Die Studie betont, dass der Staat Rákóczis um 1709–1710 herum, wie auch ganz Europa, im langen Krieg erschöpft war. Sie legt die Bestrebungen Rákóczis im Anschluss an die Konferenz von Gertruydenberg (1710) dar, den Krieg mit der Mediation und Garantie der Niederlande, Englands und Russlands zu beenden und gibt den in der Sprache der Diplomatie verfassten Brief Rákóczis an die Königin von England, Anna, als Herrscherin, die die Freiheit Europas schützt, kund. Nachdem Anna, die Königin von England, in einer Herrschernote Kaiser Joseph I. mitgeteilt hatte, dass die Ungarn Frieden schließen möchten, machte es die Habsburgerregierung zur Aufgabe des kroatischen Banus Feldmarschall Graf János Pálffy, der zum Oberbefehlshaber der kaiserlichen Truppen in Ungarn ernannt worden war, den Weg der Versöhnung zu suchen. General Sándor Károlyi wiederum wurde von Rákóczi mit den Verhandlungen betraut. Nach der Kontaktaufnahme unter dem Vorwand des Austauschs von Gefangenen wurde im Januar 1711 ein Waffenstillstand geschlossen, und am 31. Januar 1711 verhandelte Rákóczi in Vaja, im Schloss von Hofmarschall Ádám Vay, mit Pálffy.

Die Studie betont auf Grund neu erschlossener Archivquellen, dass der Standpunkt des Habsburgischen Hofes und der Ungarischen Konföderation stark voneinander abwich. Kaiser Joseph I. wollte den Krieg gemäß dem Standpunkt seiner Staatsmänner, Prinz Eugen von Savoyen und Kanzler Venzel Wratislaw, mit Hilfe von Graf János Pálffy durch Waffenkraft und mit individueller Amnestie beenden; er erkannte die Konföderation nicht an und betrachtete den achtjährigen

Freiheitskampf als Rebellion. Zudem versuchte Pálffy, Károlyi mit mehreren Versprechen zum Übertritt zu verlocken. Rákóczi bestand jedoch auf dem Frieden mit der Konföderation, der die Ergebnisse des Freiheitskampfes hinübergerettet hätte, und auch Sándor Károlyi teilte diesbezüglich seinen Standpunkt.

Über die Verhandlung zwischen Rákóczi und Pálffy im Schloss von Vaja kam bisher keine Quelle aus der Zeit zum Vorschein. Die Studie behandelt die Verhandlung nun auf Grund des detaillierten Berichtes von Pálffy. Rákóczi beharrte auf der Ordnung des Friedensschlusses, die sich in der Gewohnheitsordnung der Zeit und auf Grund der Prinzipien von Grotius und der ungarischen Traditionen herausgebildet hatte, und darauf, dass institutionell mit der Konföderation Frieden geschlossen werde. Auch Károlyi stand für den „gemeinsam, mit der Nation“ zu schließenden Frieden und die Rückgabe der Besitztümer ein. Der starre Standpunkt der Habsburgerregierung änderte sich, als der Mediator der Verhandlungen, Lord Peterborough, in Wien ankam und Bolingbroke, Ministerpräsident der Tory-Regierung, den Gesandten in Wien, Palmes, anwies, alles im Interesse des Friedensschlusses zu tun. Rákóczi hielt über den englischen Gesandten in Berlin Kontakt mit Peterborough. Auf Grund dessen kann auch sein an Kaiser Joseph I. geschriebener Brief neu gedeutet werden.

Es wurde festgestellt, dass infolge des Friedenstraktats von Vaja und der anschließenden Entwicklungen erreicht werden konnte, dass Sándor Károlyi am 01. Mai 1711 formal, mit dem Vertrag, der mit der teilweisen Konföderation abgeschlossen worden war, und einem Kompromiss mit János Pálffy den Frieden von Szatmár schließen konnte. Rákóczi beharrte auf dem Frieden mit Garantien. Nachdem dieser auch durch den verheimlichten Tod Josephs I. (17. April 1711) gehindert, aber vor allem von den Staatsmännern in Wien mit Berufung auf das Interesse des Casa Austriaca abgelehnt wurde, gewährten und garantierten quasi die Emigration, der landflüchtige Rákóczi und seine Anhänger, auf dem Wege ihres in Rodostó (Tekirdağ) in der Türkei errichteten Hofes und diplomatischen Zentrums, dass Kaiser Karl III. (VI.) bestrebt war, die Friedenspunkte von Szatmár einzuhalten.

Агнеш Р. Варконь

ВОЗМОЖНОСТИ И АЛЬТЕРНАТИВЫ НА МИРНЫХ ПЕРЕГОВОРАХ В САТМАРЕ

Резюме

Научная статья на основании исследования источников, связанных с завершением освободительной борьбы под руководством Ракоци, а также и новых документов, рассматривает вопрос о том, какие возможности имелись для Ференца II Ракоци и его правящих кругов – членов сената для заключения приемлемого мирного соглашения. Руководитель освободительной борьбы, подключившейся к войне за испанское наследство, создал государственную организацию – Венгерскую Конфедерацию и в течение восьми лет защищал конституцию и интеграцию королевства Венгрии и Трансильванского Княжества от кайзера Иосифа I, носившего также венгерскую корону, от его политики, целью которой было растворить эти два государства в абсолютизме Габсбургов. В статье подчеркивается, что к 1709-1710 году государство Ракоци, как и вся Европа, выдохлось от длительной войны. Автор статьи описывает усилия, предпринятые Ракоци после Гертруйденбергской конференции (1710 год) при посредничестве и гарантии Голландии, Англии и России в целях завершения

войны, и публикует написанное дипломатическим языком письмо Ракоци к королеве Великобритании Анне, как защитнице свободы в Европе. После того, как английская королева Анна в своем высочайшем ответном послании извещала кайзера Иосифа I о том, что венгры хотят заключить мир, хорватский бан маршал граф Палффи Янош, назначенный правительством Габсбургов главнокомандующим венгерских кайзеровских войск, поставил задачу искать путь к заключению мира. Ракоци поручил вести переговоры о мире генералу Шандору Каройи. После установления контактов под предлогом обмена военнопленными в январе 1711 года было заключено перемирие, и 31 января 1711 года в Вайе в замке придворного маршала Адама Вайи Ракоци вел переговоры с Палффи.

На основании вновь вскрытого архивного материала в статье подчеркивается, что позиции Габсбургов и Венгерской Конфедерации резко отличаются друг от друга. Государственные мужи кайзера Иосифа, князь Енё Савойаи, следовали позиции канцлера Венцеля Вратислава, Янош граф Палффи намеревался завершить войну силой оружия и индивидуальной амнистией, он не признавал Конфедерацию и восьмилетнюю борьбу за свободу он считал мятежом. Наряду с этим Палффи многочисленными обещаниями пытался переманить на свою сторону Каройи. А Ракоци настаивал на мире, который будет заключен с Конфедерацией с учетом результатов освободительной борьбы, и его позицию так же разделял Шандор Каройи.

До сего времени не было обнаружено подлинного современного письменного источника о совещании Ракоци и Палффи в замке Вайа, теперь же статья на основании подробного отчета Палффи исследует это совещание Ракоци и Палффи. Ракоци настаивал на заключении мира в общепринятом порядке эпохи, на основании венгерских традиций и принципов Гроциуса, на том, чтобы мир с Конфедерацией был заключен в государственном масштабе. Каройи также выступал „за мир, заключенный с нацией” с возвращением владений. Жесткая позиция правительства Габсбургов была модифицирована тем, что между тем в Вену прибыл посредник на переговорах (медиатор) лорд Петерборуг, и Болингбрук, премьер-министр правительства Тори, дал указ послу в Вене Пальмесе приложить все усилия в интересах заключения мира. Ракоци поддерживал связь с Петерборугом через берлинского посла Англии.

Было установлено, что в результате мирного трактата и последовавших за ним событий можно было достичь, что формально, за счет частичного договора, заключенного с конфедерацией, с компромиссом мог заключить Шандор Каройи с Яношем Палффи Сатмарский мир 1 мая 1711 года. Ракоци настаивал на заключении мира с гарантией, но по причине оставшейся в секрете смерти Иосифа I (17 апреля 1711 года), которая этому воспрепятствовала, и главным образом после того, как это было отклонено венскими государственными мужьями, сославшимися на интересы Casa Austriaca, эмиграция, скрывавшийся Ракоци и его сторонники, его двор и дипломатический центр, созданный в турецком городе Родошто, обеспечивали и можно сказать гарантировали то, что условия сатмарского мирного договора император Карой III старался соблюдать.